

08 Ny bok:
Slik er islamistisk
terror i Afrika

12 Sør-Afrika:
ANC frykter
økt velgerflukt

16 Afrika:
Fotball-diplomati
baner vei for Kina

Kenya:
Mystisk DJ er
de unges helt
Side 32

BISTANDSAKTUELT

NR 2 – APRIL 2019 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Topptungt og kostbart

I 2015 lanserte Erna Solberg en ny internasjonal kommisjon for utdanning – med popstjerna Shakira og et kobbelt av toppolitikere og nobelprisvinnere på laget. Norge tok regningen, som ble atskillig større enn planlagt. **Side 4**

Foto: Rex / NTB scanpix

Hvem er hun som alltid
kommenterer Latin-Amerika?

Portrett – side 28

Foto: Espen Røst

2 Aktuelt

Når hjertesak blir til ny aktør

Leder

Spredningen av bistand på altfor mange land, temaer og aktører har vært et tilbakevendende tema når OECDs utviklingskomité med jevne mellomrom har vurdert norsk bistand. Ulike evalueringer har gjennom årene hatt tilsvarende kritisk fokus på manglende evne til prioriteringer i bistanden.

Den norske bistanden er et felt preget av et utall gode intensjoner. Rekken av «Regjeringen vil»-punkter har alltid vært omfattende, og har økt i takt med veksten på bistandsbudsjettene. Ulike regjeringer har sett utviklingsbudsjettene både som et verktøy for å nå ideelle mål og som en verktøykasse i utenrikspolitikken, blant annet for egen profilering. Norge har tidvis markert seg solid internasjonalt gjennom å gå i bresjen for store nye satsinger; på vaksinasjonsprogrammer, barne- og mødrehelse, klimasak og utdanning.

Evnen til å ekspandere i tematikk og tilnæringer har vært stor. Evnen til å dyrke fram det beste gjennom å luke ut det som ikke har fungert, har ikke vært like god. Så lenge budsjettene vokser jevnt, er incentivet til å ta beslutninger om kutt for svakt.

For hver ny regjering har det dukket opp nye områder som har blitt regjeringenes «hjertesaker». I kjølvannet av dette har det vært solide påplussinger av midler og beskjeder til embetsverket om å finne gode tiltak. Tidvis har Norge tatt initiativ til nye institusjoner, være seg fond eller kommisjoner, som har profilert oss internasjonalt, men som har endt opp med noe som minner om paralleller til andre institusjoner.

I denne utgaven omtaler vi Norges satsing på å skaffe økte midler til utdanning i utviklingsland, et bistandsinitiativ åpenbart basert på gode intensjoner. Enda en gang ble løsningen et initiativ, denne gang en Kommisjon, der Norge bar hovedbyrden økonomisk. Regningen vil bli på drøyt 100 millioner kroner, blant annet som følge av høye kostnader til administrasjon, reiser og møter. Sluttresultatet ser ut til å bli en rapport med en del anbefalinger, men det er ellers foreløpig vanskelig å peke på åpenbare langsiktige effekter for de det gjelder: barn og unge i utviklingsland. Vil dette initiativet gi mer penger og et bedre skoletilbud for barn og unge i utviklingsland?

Ulike fagfolk internasjonalt hyller det norske engasjementet, men stiller spørsmål ved om det organisatoriske grepet Norge her valgte – å etablere enda en aktør – var det riktige. Det eksisterte jo allerede en rekke andre aktører på feltet, til dels med lignende oppgaver?

«Jeg tror ikke at det i de 50 år jeg har arbeidet internasjonalt med utdanning har vært en slik mangel på koordinert global ledelse innen denne sektoren som nå. Og på ett område hvor det har vært slik ledelse – utformingen av det bærekraftige mål for utdanning – tror jeg resultatet er noe som er lite tilpasset de utfordringer de fleste afrikanske land strir med.» skriver bistandsveteranen Birger Fredriksen, med fartstid fra OECD og Unesco, i et innlegg på våre nettsider.

Blant fagfolk er det bred enighet om at fragmentering og stadig nye initiativer bidrar til dyrere og mindre effektiv bistand. Paris-erklæringen, som var en slags milepæl i moderne bistand, pekte i sin tid på behovet for å redusere antallet aktører, lette utviklingslandenes administrative byrder i møtet med bistandsgivere og skape en mer strømlinjeformet bistand.

Det er viktig at Norge og andre givere tar dette innover seg og ikke stadig faller for fristelsen til å lansere noe «nytt og bedre».

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell friidom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Nour (11) tegnet det siste bombeangrepet mot Gaza

2 av 3 skolebarn sliter med traumer. Barna i Gaza har klare indikasjoner på psykosialt stress, viser ny studie.

Av Espen Røst

Jeg var redd. Slik omtaler Nour (11) de siste flyangrepene mot Gaza.

Hun er en av de 300 barna Flyktninghjelpen har intervjuet i forbindelse med en studie som fastslår at barn rammes hardt av situasjonen i den lukkede enklaven. Mange av barna hjelpeorganisasjonen har snakket med forteller at de har blitt vitner til vold eller kjenner noen som er såret eller drept.

Flyktninghjelpen har formidlet Bistandsaktuelt's spørsmål til 11-åringen og hennes mor, Ghaliah Um Muhammad. Datteren torde ikke legge seg om kvelden under den siste israelske offensiven, forteller moren. Selv sier Nour at hun fryktet at bombene skulle treffe familiens hus.

– Nour viser klare tegn på stress. Både hun og jeg er redde for å miste flere familiemedlemmer etter at min sønn ble drept under en demonstrasjon ved grensegjerdet i fjor, sier Nours mor Ghaliah til Bistandsaktuelt.

Hun mener at den konstante frykten for nye bombeangrep er svært krevende for barn på Gaza-stripen.

– Da det var nye flyangrep nylig, hva sa du til Nour for å roe henne?

– Jeg sa at det bare var fyrverkeri, men hun trodde ikke på meg. Hun gråt og var i sjokk, vettskremt for at bombene skulle skade eller drepe henne selv eller noen hun er glad i.

Det var hjerteskjærende, hun er jo bare et barn, sier Ghaliah.

Ser israelske soldater i søvne

54 prosent av barna i Flyktninghjelpens undersøkelse forteller at de ikke har noe håp for fremtiden. Studien viste også at 81 prosent av barna sliter på skolen. Flyktninghjelpens undersøkelse er gjort blant 300 skolebarn i alderen 10 – 16 år, fra 30 skoler som i hovedsak lå i områder nær grensegjerdet til Israel.

Ifølge mer omfattende undersøkelser, utført av FN's barnefond (UNICEF), har minst 25 000 barn i Gaza nå behov for psykososial støtte. Israelske styrker drepte 34 barn under demonstrasjonene ved grensegjerdene mot Israel i fjor, ifølge FN. I tillegg ble 1642 barn skadet av ammunisjon, splinter, gummikuler eller ved å ha blitt truffet av soldatenes tåregassbeholdere.

At Nours 16 år gamle storebror ble drept under en demonstrasjon ved grensen i fjor, har bidratt til å ta nattesøvnen fra den lille jenta, forteller moren.

– Jeg begynte å få mareritt etter at Muhammad ble drept. Jeg våknet av at hjertet slo veldig fort, sier Nour og forteller til Flyktninghjelpen at hun «ser israelske soldater» når hun sover.

– De har på seg svarte klær og har tildekkede ansikter. En gang slo de oss og rettet våpnene sine mot hode-

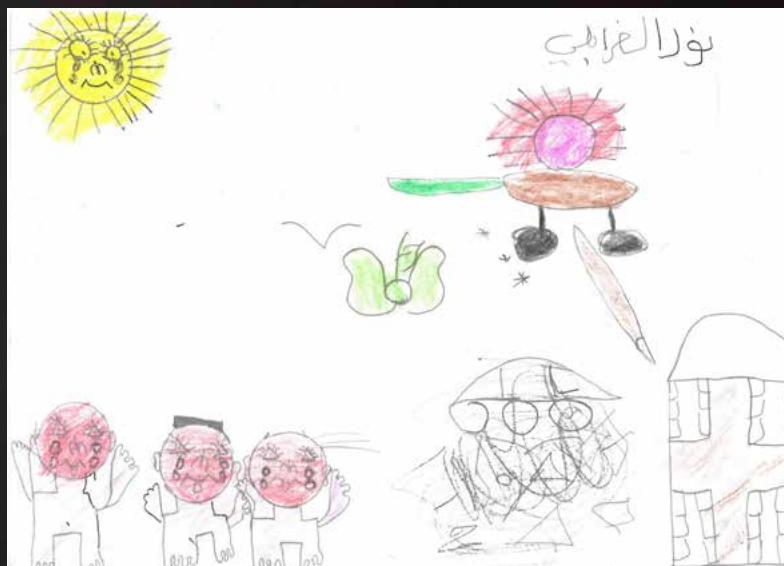
Kate O'Rourke, Flyktninghjelpens landdirektør for de palestinske områdene.

Abier al-Masri, Human Rights Watch research-assistant i Gaza.

Nour (11) sliter med mareritt etter at storebroren ble drept i fjor. Her er hun sammen med moren Ghaliah Um Muhammad i familiens hjem nord på Gazastripen.

Foto: Ahmed Mashharawi / NRC

Nour forklarer at hun har tegnet et israelsk helikopter som slipper bomber over familiens hjem i Gaza, og at det er en trist sommerfugl i midten. De tre ansiktene nederst er Nour og hennes to brødre, som gråter på grunn av bombeangrepene. Helt øverst gråter også solen.

I slutten av mars angrep israelske kamphelikoptre og fly igjen det Israel kaller « Hamas-mål » på Gazastripen. Angrepene skjedde timer etter at en Hamas-rakett traff et bolighus nord for Tel Aviv.

Foto: Mahmud Hams / AFP / NTB scanpix

ne våre. Jeg hadde slike mareritt hver natt. Da jeg våknet skalv jeg, og gikk inn til mamma for å sove ved siden av henne. Jeg skulle ønske Mahmoud kunne komme tilbake, så vi kunne bli én familie igjen, sier Nour.

Til Flyktinghjelpen forteller 11-åringen at hun – allerede fem år gammel – måtte flykte fra hjemmet under en større israelsk militæroffensiv sommeren 2014.

– Under krigen måtte hele familien flykte til onkels hus i Al-Nasser-nabolaget. Huset vårt ble bombet og alle

vinduene ble knust.

Nour har siden fått psykologhjelp for bedre å kunne håndtere traumene.

11 år, har opplevd tre kriger

Bistandsaktuelt spør Nours mor hva hun tenker om datterens fremtid, dersom Israels blokade fortsetter.

– Nour er psykisk skadet, og frykten for å miste sine kjære påvirker henne hver eneste dag. Som alle i sin generasjon har hun opplevd tre store kriger, og hun kjenner ingen virkelighet uten en blokade – den har vært der

hele hennes liv. Hvem vet hva fremtiden vil bringe, men jeg tror alt bare vil bli verre for henne om blokaden fortsetter, sier Ghaliah.

Flyktinghjelpens studie er utført i forbindelse med ett-årsmarkeringene av *Great March of Return*-demonstrasjonene som begynte i fjor. Men omtrent samtidig som studien ble publisert eskalerte altså volden i Gaza. De siste ukene har det vært en rekke raketangrep mot Israel, og det israelske militæret har svart på disse med voldsomme bombeangrep mot det den israelske hæren omtaler som Hamas-mål i Gaza.

– Volden disse barna opplever daglig, tap av nære og kjære, i tillegg til Israels blokade som forverrer den humanitære krisen, har etterlatt en hel generasjon emosjonelt såret. Det kan ta flere år med terapi før barna kan bearbeide traumene, sier Flyktinghjelpens landdirektør for de palestinske områdene Kate O'Rourke.

– Trodde jeg skulle dø

Mens de israelske bombene falt over

Gaza igjen, har Bistandsaktuelt også vært i dialog med Abier al-Masri som bistår Human Rights Watch' med forskning på Gazastripen. Hun har selv vokst opp i Gaza, og kjenner seg igjen i Flyktinghjelpens funn av psykososialt stress blant barn.

– Jeg var barn under den første intifadaen som startet 1987. Da kom det ofte israelske soldater inn i hjemmet vårt på jakt etter gutter som hadde kastet stein. Jeg husker at jeg gråt, at jeg følte en lammelse i føttene og at jeg ikke klarte å rømme. Jeg husker også hvordan de ofte skjøt tåregass inn i klasserommet vårt, sier Abier al-Masri til Bistandsaktuelt.

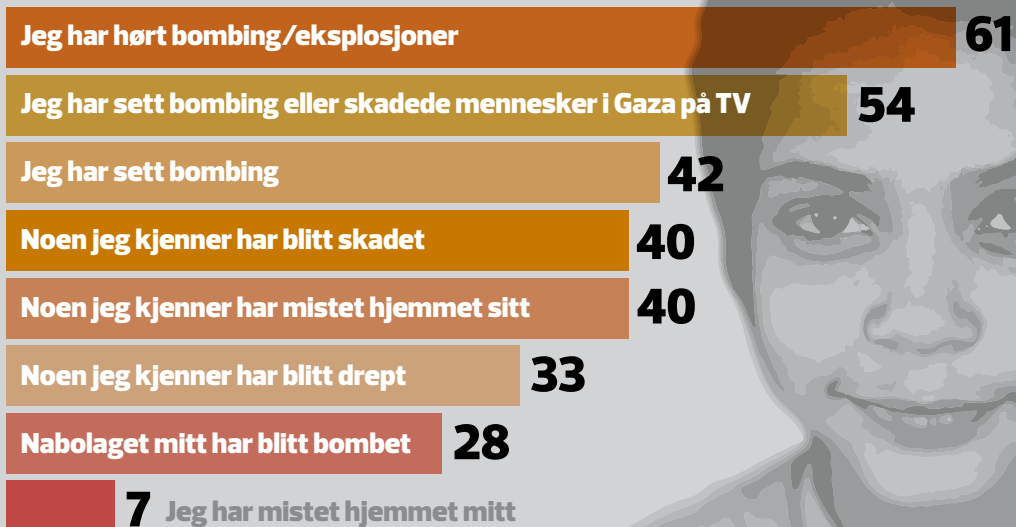
Hun mener den nå tolv årige israelske blokaden preger alt liv i Gaza.

– Den omgir oss både fysisk og psykisk. Grensen fratar oss vår rett til å bevege oss fritt, men også mange andre rettigheter. Utenfor grensegjerdene bruker folk strøm til pyntebelysning, her inne sliter jeg med å få strøm til å lade mobilen.

Al-Masri forteller at 2014-krigen preget henne spesielt hardt, og at hun fortsatt kjenner på de voldsomme hendelsene den sommeren.

– Spesielt når jeg skal legge meg om kvelden. Da kan jeg fortsatt «høre» lyden av F16-fly inni mitt eget hode. Da krigen pågikk, trodde jeg at jeg skulle dø når som helst. De nettene jeg forsøkte å sove var jeg overbevist om at jeg ikke skulle våkne opp igjen, sier hun. ■

Type stress-faktorer barna i undersøkelsen har vært utsatt for – i prosent av de spurte barna.

Kilde: Flyktinghjelpen

4 **Aktuelt**

Kostbar kommisjon

Solberg-regjeringen ønsket å bidra til bedre finansiering av utdanning i fattige land. Derfor tok Norge initiativ til og betalte for en ny internasjonal utdanningskommisjon. Regningen ble på over 100 millioner kroner. Det var atskillig mer enn planlagt.

Av **Tor Aksel Bolle**

Pengene er blant annet brukt på å lage en rapport: om behovet for økt finansiering av utdanning. Men det er også brukt store summer på flyreiser og hotellovernattinger, samt millionlønninger til lederne av kommisjonens sekretariat.

Utdanningskommisjonen ble lansert sommeren 2015. Da var statsminister Erna Solberg og Norge vertskap for en topptung internasjonal konferanse med global utdanning som tema. Solberg var initiativtaker til kommisjonen, sammen med tre presidenter: Indonesias Joko Widodo, Malawias Peter Mutharika og Chiles Michelle Bachelet.

Målet med kommisjonen var å få utdanning høyere på den internasjonale agendaen og å komme med forslag til hvordan man kan mobilisere mer penger til utdanning for barn og unge i fattige land.

Delte meninger

Selv om de tre andre statslederne var med på å dra kommisjonen i gang, ble det opp til Norge alene å dekke kostnadene. Pengene, til slutt rundt 103 millioner kroner, ble hentet fra det norske bistandsbudsjettet.

Flere kilder Bistandsaktuelt har vært i kontakt med sier det var delte meninger i Utenriksdepartementet om hvor smart det var av Norge å etablere og betale for enda en ny utdanningsaktør.

Norge var allerede en svært stor giver av utdanningsbistand via en rekke ulike organisasjoner og institusjoner. Ikke minst har Norge i mange år vært en stor giver til den internasjonale storsatsingen Global Partnership for Education (GPE), som ble startet i 2002. Også GPE arbeider for at utdanning verden over skal finansieres bedre.

Men daværende utenriksminister Børge Brende og statsminister Erna Solberg fokuserte tidlig på utdanning som sin hjertesak innen utviklingspolitikken, og mente en ny kommisjon med Norge som pådriver var en god idé.

«På knappe to og et halvt år (i 3/4-stilling) fikk van Fleet rundt 3,4 millioner kroner i lønn.»

Topptungt

Gordon Brown, tidligere britisk statsminister og FNs spesialutsending for utdanning, skulle lede kommisjonen. Han fikk med seg en rekke andre toppfolk på laget, blant andre Tanzanias tidligere president Jakaya Kikwete, Helle Thorning-Schmidt, tidligere dansk statsminister, den indiske nobelprisvinneren i økonomi Amartya Sen, tidligere president i Mexico, Felipe Calderón, den colombianske popartisten Shakira og Norges tidligere utdanningsminister Kristin Clemet.

Brown og de andre kommisjonærene jobbet i all hovedsak ulønnet og har lagt ned en betydelig frivillig innsats, sier kilder i det internasjonale utdanningsmiljøet til Bistandsaktuelt.

En viktig del av kommisjonens arbeid var å lage en ny rapport om behovet for økt finansiering av utdanning. Rapporten skulle også gi anbefalinger om nye måter å finansiere global utdanning på.

For å lede det daglige arbeidet med rapporten trengte kommisjonen et sekretariat. Det norske Utenriksdepartementet la oppdraget ut på anbud sensommeren 2015. Av anbudsteksten framgår det at oppdraget var tenkt å skulle vare i ett år, fram til høsten 2016. Det står også at hele initiativet vil ha en total kostnadsramme på maks seks millioner britiske pund, om lag 75 millioner kroner.

I tillegg var det et ønske om at sekretariatet burde ligge på østkysten av USA, ifølge anbudsteksten. Det var kommisjonsleder Gordon Brown som ønsket dette – «av praktiske grunner», opplyser kommunikasjonssjef i Norad, Mina Gerhardsen. Den tidligere britiske statsministeren jobbet nemlig også for FN, som har hovedkvarter i New York.

Rockefeller Philanthropy Advisors (RPA) i New York fikk oppdraget. Mot en betaling på fem prosent av totalsummen tok RPA på seg det administrative og praktiske ansvaret for sekretariatet. Med et forbruk på rundt 103 millioner kroner ble sluttregningen Norge måtte betale til RPA på rundt 5,3 millioner kroner.

RPA er en krysning mellom firma og organisasjon. Non-profit-selskapet jobber med å «hjelpere givere med å drive mer effektiv og gjennomtenkt filantropi», ifølge egne nettsider. Lønningene er likevel på et annet nivå enn hva som er vanlig i humanitær og filantropisk sektor. Tolv ledere i RPA fikk i

Kommisjonen hyret inn forskere fra anerkjente forskningsinstitusjoner for å lage en egen rapport om behovet for økt satsing på utdanning og om hvordan man kan betale for dette. Prislappen på rapporten ble på 40–50 millioner kroner.

Erna Solberg sammen med leder for Utdanningskommisjonen Gordon Brown og popartisten Shakira, som også var med i kommisjonen. Bildet er tatt under Global Citizen-festivalen i Hamburg. Norge initierte og betalte drøyt 100 millioner kroner for kommisjonens arbeid. En god del av pengene gikk til flyreiser og hoteller, samt millionlønninger til lederne for kommisjonens sekretariat i New York.

Foto: Tore Meek / NTB scanpix

2016 lønn og godtgjørelser på mellom 2 og 3,5 millioner kroner hver.

Dyrere enn planlagt

Amerikanske Justin van Fleet ble raskt ansatt som direktør for kommisjonens sekretariat i New York. van Fleet hadde vært leder for Gordon Browns sekretariat i FN, et oppdrag han fortsatte å skjøtte ved siden av kommisjonsarbeidet. I tillegg var han også sjeffrådgiver for Theirworld, en ideell organisasjonen ledet og grunnlagt av Sarah Brown (Gordon Browns ektefelle), en organisasjon han overtok som øverste leder for i januar i år. Den planlagte rapporten skulle leg-

ges fram i FN høsten 2016, og det var viktig å komme raskt i gang. Sekretariatet lyste ut en rekke millionkontrakter, og tunge forskningsmiljøer ble hyret inn for å bidra til å lage rapporten.

Dokumentasjon fra Norad viser at kommisjonen fra starten av hadde retningslinjer som skulle bidra til et nøkternt kostnadsnivå.

Men tallene viser også at det er kostbart å etablere et nytt sekretariat i New York. I tillegg er det også dyrt å sende tidligere toppolitikere og nobelprisvinnere – noen ganger med egen stab med på reiser – rundt omkring i verden på møter, samt å hyre inn konsulenter og forskere fra svært

anerkjente institusjoner.

En annen grunn til at regningen ble større enn planlagt var at man fra norsk side to ganger utvidet perioden for støtte.

Millionlønninger

De foreløpige regnskapene fra kommisjonen viser at:

Omlag 25 millioner kroner er brukt på kostnader knyttet til kommisjonens sekretariat. Rundt 14,4 millioner av dette er lønns-kostnader.

Sekretariatet besto av 7-8 personer. Van Fleet var direktør for sekretariatet fra høsten 2015 til januar 2018 og job-

bet i 3/4 stilling. For det fikk han en årslønn på rundt 1,4 millioner kroner. På knappe to og et halvt år (i 3/4-stilling) fikk van Fleet rundt 3,4 millioner kroner i lønn.

Van Fleet hadde tidligere jobbet for amerikanske tenketanken Brookings Institution. Det hadde også Liesbet Steer som fikk jobben som forskningsdirektør i kommisjonens sekretariat. Steer, men bred erfaring fra utdanningsfeltet, fikk en årslønn på rundt 1,8 millioner kroner.

Van Fleet og Steer fikk de godt betalte jobbene sine uten at RPA foretok en offentlig utlysning av stillingene. Nick Hodges, sjef i RPA, skriver imid-

lertid på epost at RPA hadde en grundig rekrutteringsprosess og vurderte flere sterke kandidaters kvalifikasjoner før de to ble ansatt. Hodges opplyser at han ikke kan gi flere detaljer om rekrutteringen av personvernansyn.

Da UD vinteren 2017 ga ansvaret for det videre samarbeidet med kommisjonen til Norad, laget direktoratet kort tid etter et internt notat om lønnsnivået i sekretariatet og hos innleide konsulenter. Bistandsaktuelt har fått innsyn i deler av notatet. Norads vurdering av om lønnsnivået er rimelig er imidlertid sladdet, av hensyn til «vide-re forsvarlig saksbehandling».

Norad opplyser at lønningene til

de to direktørene i sekretariatet ble vurdert til å ligge i «underkant av nivået i Verdensbanken og i overkant av nivået i FN». Kommunikasjonssjef Mina Gerhardsen opplyser også at Norad vurderte «at det ville være uheldig om Norad for de siste 6,5 månedene skulle omgjøre et nivå som var akseptert fra norsk side siden 2015.»

Lønn: 12 500 kroner dagen
Regnskapet viser at kommisjonen brukte rundt 9,4 millioner kroner på reiser, mat og hotell.

Kostnadene omfatter blant annet om lag 165 flyreiser på businessklasse og rundt 1100 overnattinger på →

6 Aktuelt

– For mange kokker betyr dyrere bistand

SENTRALE FAGFOLK ER bekymret over at det dukker opp stadig flere aktører på utdanningsfeltet. – Mangelen på koordinering fører til dyrere og mindre effektiv bistand, sier David Archer i den internasjonale organisasjonen Action Aid.

The Education Commission, Education Cannot Wait, The Education Outcomes Fund, The Inclusive Education Initiative. Alle er de nye aktører på det internasjonale utdanningsfeltet. I tillegg kommer «gamle travere» som Unicef, Unesco og flere av andre FN-organisasjoner.

Den kanskje viktigste aktøren er Global Partnership for Education (GPE), en internasjonal organisasjon (og fond) med rundt 100 ansatte og hovedsete i Washington. GPE har offentlige og private partnere, herunder både giver- og mottakerland, samt ikke-statlige organisasjoner. Utviklingsbankene gjør også sitt på utdanningsfeltet.

– For mange aktører

– Det er definitivt for mange aktører, mener utdanningsekspert David Archer fra den internasjonale bistandsorganisasjonen Action Aid.

Han har ledet organisasjonens utdanningsavdeling i en årrekke, og var med på å etablere Den globale kampanjen for utdanning. Briten sitter også i styret i GPE.

– Jeg er bekymret for den manglende koordineringen vi ser innen utdanningsbistanden nå. Alle de ulike aktørene hevder at de samarbeider, men det dreier seg om forskjellig struktur, som er organisert på ulike måter. Jeg er redd denne spredningen av initiativer og organisasjoner kan skape store problemer, sier Archer.

Manglende koordinering og overlappende strukturer fører til mindre effektiv bistand og unødvendig høye kostnader, understreker han. Han mener det økende antallet nye fond, mekanismer og initiativer også skaper ekstra arbeid for ressursfattige statlige byråkratier i utviklingslandene.

Archer understreker også at Norge er en viktig støttespiller og bidragsyter til internasjonal utdanning. Samtidig mener han at Utdanningskommisjonen har forsterket problemet med svak koordinering på feltet.

– Jeg mener at mye av det som nå foregår burde skjedd innenfor rammen av GPE. Kommisjonens opprinnelige fokus på finansiering av utdanning var fornuftig, og den skulle eksistere i ett år. Men kommisjonens agenda ble stadig mer omfattende. Flere av de andre nye initiativene de siste årene har jo også sitt utspring i Utdanningskommisjonen, sier Archer.

Økt kamp om midler

Kira Boe, seniorrådgiver for utdanning i Oxfam Danmark, poengterer i likhet med Archer at Norge skal ha skryt for sitt engasjement for utdanning. Samtidig er også hun kritisk til at det er så mange ulike initiativer.

– Jeg er bekymret over at det stadig dukker opp nye aktører. Det er jo ikke slik at det følger masse nye penger

med, det er i stedet blitt hard kamp om de pengene som finnes. Jeg mener at mye mer kunne vært gjort innenfor rammene av godt etablerte GPE.

– *Hvorfor kommer det stadig nye initiativer?*

– Noe av grunnen er at det finnes områder som ikke er god nok dekket. Men det handler også om prestisje og ønsket om å markere seg. GPE eger seg kanskje ikke så godt til egenmarkering og synlighet. Jeg skulle ønske det ble brukt mer energi på å få det vi har til å fungere i stedet for stadig å etablere noe nytt, sier Boe.

– *Hva med resultatene av kommisjonens arbeid?*

– De laget en god rapport med gode tanker om blant annet skatt. De bidro også til fokus på utdanning. Jeg mener rapporten like gjerne kunne vært laget gjennom GPE. Men det ville jo ikke gitt samme synlighet for Solberg og Brown. Kommisjonen har vært en distraksjon for GPE. Den har også utvilsomt bidratt til større spredning av initiativer og mindre koordinering, sier Boe.

– Har skapt mer trøkk

Generalsekretær Birgitte Lange i Redd Barna skryter også av kommisjonens rapport.

– Den var veldig god, og et viktig dokument for å skape felles forståelse for de utfordringene vi står overfor. Gordon Brown selv vært en viktig motor for å sette utdanning høyere på den globale agendaen, noe som var helt nødvendig. Det er rett og slett mer trøkk nå, sier Lange.

Hun understreker at bistanden til utdanning økte i 2016 for første gang på mange år.

– Det har kommisjonen bidratt til. Om det er verdt de 100 millionene Norge brukte på kommisjonen, er vanskelig å si sikkert. Men jeg mener at kommisjonen har hatt en klar tilleggsverdi, sier hun.

Oppfølgingen av rapporten kunne vært bedre, mener generalsekretæren.

– Nasjonal ressursmobilisering var den viktigste anbefalingen fra Utdanningskommisjonens rapport, men den har fått svært lite oppmerksomhet. Generelt brukes det for mye tid på å snakke om bistand og nye finanseringsmekanismer. Over 90 prosent av finansiering til utdanning må jo komme fra landene selv. Det betyr blant annet at skatt blir et viktig virkemiddel, sier hun.

Lange er også enig med Boe og Archer i at mangel på koordinering er en utfordring på utdanningsfeltet.

– Vi kunne ønsket oss bedre samarbeid mellom kommisjonen og GPE. Kommisjonen har nok bidratt til en viss kniving om midler og oppmerksomhet. Det siste året har vi sett utviklingen av en ny utlånsmekanisme for lavere mellominntektsland (IFFEd) og en resultatbasert finansieringsmekanisme med private aktører og giverland. Dette er noe vi følger med på. Vårt mål er at pengene gis og lånes på måter som sikrer utdanning til de mest marginaliserte barna, sier Lange. ■

David Archer, Action Aid

Kira Boe, Oxfam Danmark

Birgitte Lange, Redd Barna

Alle er enige om at det er viktig å satse på utdanning og at behovene er store. Men flere eksperter er også bekymret for at manglende koordinering på utdanningsfeltet gir dyrere og dårligere bistand. Bildet er fra Tsjad, der jobber blant annet Education Cannot Wait, Global Partnership for Education, Unicef og Verdensbanken med utdanning. Foto: Espen Røst

← hotell, opplyser Norad. Snittprisen per hotellovernatting er rundt 2800 kroner, ifølge regnskapet. Norad opplyser samtidig at rundt 230 overnattinger har kostet over 2500 kroner per natt, blant annet på grunn av «store internasjonale arrangementer i byer med høyt kostnadsnivå.»

62 millioner kroner er brukt på «profesjonelle tjenester».

Norads kommunikasjonsdirektør opplyser at pengene i hovedsak er brukt til «godtgjørelser betalt av sekretariatet for oppdragsforskning fra organisasjoner og institusjoner i mer enn 20 land.» Det meste av dette er knyttet til arbeidet med rapporten som ble lagt fram i FN i 2016. Om lag 9,6 millioner kroner er brukt på å honorere konsulenter – med en dagslønn på mellom 8000 og 12 500 kroner.

Norad strengere enn UD

Kommisjonens rapport *The Learning Generation* ble lagt fram under FN-toppmøtet høsten 2016. Opprinnelig var planen at kommisjonen da skulle

oppløses og den norske støtten skulle opphøre. Men fordi rapporten manglet institusjonell forankring, for eksempel i FN, var det usikkerhet knyttet til hvordan anbefalingene i rapporten skulle følges opp.

UD og kommisjonen ble enige om at kommisjonen, betalt av Norge, burde fortsette sitt arbeid. Nå var hovedoppgaven å spre budskapet fra rapporten og bidra til at rapportens tolv anbefalinger ble fulgt opp.

Blant annet ble arbeidet med en ny internasjonal finansieringsmekanisme for utdanning (IFFEd) vektlagt. I slutten av november 2016 ble avtalen mellom UD og Rockefeller Philanthropy Advisors forlenget, denne gangen med en ramme på 15 millioner kroner.

Tidlig i 2017 overførte UD ansvaret for kommisjonen til Norad med instruks om at den norske støtten til kommisjonen skulle forlenges ytterligere. Denne gangen var rammen på 17,8 millioner, det skulle finansiere sekretariatet og oppfølgingen av rapporten fram til slutten av oktober.

Norad: – En politisk villet satsing

Regjeringens tydelige ambisjon om at Norge skulle innta en global lederrolle på utdanningsfeltet var hoveddrasjonalet bak The Education Commission, forklarer Mina Gerhardsen, kommunikasjonsdirekør i Norad.

– Stagnasjon i ekstern finansiering til utdanning var ett av områdene Norge ønsket å se nærmere på. Kommissjonen ble nedsatt for å gi råd om styrking av finansiering, og for å vise hvor lønnsomt det er å investere i utdanning, sier Gerhardsen.

Kommunikasjonssjefen omtaler kommisjonen som «et viktig verktøy for den norske utdanningssatsingen for å sette utdanning, og særlig finansiering av utdanning, høyere på den internasjonale agendaen». Bakteppet er at millioner av barn i utviklingsland ikke går på skole, og at mange av dem som får skolegang lærer lite.

– Hvilke resultater har kommet ut av kommisjonens pionerlandsatsing?

– Pionerland-initiativet svarer på et utstrakt problem, nemlig mangelen på vilje og evne til å foreta nødvendige prioriteringer og iverksette utdanningsplaner.

Hun mener samtidig det eksisterer en del utfordringer med modellen og metoden som brukes av Kommissjonen. – Den er ikke nødvendigvis en integrert del av andre nasjonale prosesser. GPE vurderer å bruke deler av denne modellen til å bistå myndigheter med å bedre prioritere innenfor utdanningssektoren. Unicef har også vist interesse for modellen.

– Hvorfor fortsatte Norge å støtte kommisjonen mye lenger enn planlagt?

– Bakgrunnen for fortsatt støtte til kommisjonssekretariatet, etter at rapporten var overlevert FNs generalsekretær, var å påse at rapporten med anbefalinger ble gjort kjent. Målet var å sikre at funnene skulle lede til økte investeringer i utdanning, og å bidra til gjennomføring av utvalgte anbefalinger, det vil si IFFEd (*The International Finance Facility for Education*, red. anm.). Andre har bidratt til videreføring

av andre anbefalinger, sier hun.

Mye arbeid er gjort for å spre rapporten og anbefalingene, samt inspirere til reformer og økt finansiering av sektoren, ifølge Gerhardsen.

Norad-talskvinnen erkjenner imidlertid at arbeidet med å sørge for at anbefalingene forankres hos lands myndigheter og internasjonale institusjoner og at andre tar over implementeringen, «har kommet kortere enn man kunne ønske».

– Kritikere mener at kommisjonen har bidratt til økt fragmentering på utdanningsfeltet?

– Utdanningskommissjonen har vært viktig for å sette utdanning på agendaen og for å øke finansiering til utdanning. Samtidig har kommisjonen bidratt til flere nye initiativer på utdanningsfeltet. Norge er oppmerksom på at dette kan få uheldige konsekvenser. Norge jobber derfor for bedre koordinering på feltet, spesielt i samarbeid med GPE og Verdensbanken.

– Har Kommissjonen vært god bruk av norske bistandspenger?

– For å nå FNs mål om at alle barn skal få utdanning av god kvalitet innen 2030, må vi tenke nytt om finansiering av utdanning – og den må økes. Det viktigste er at utviklingsland bruker mer av sine egne penger på utdanning og styrker de nasjonale utdannings-systemene. I tillegg er det behov for mer ekstern finansiering. Kommissjonen har bidratt til en økt oppmerksomhet og økt utdanningsfinansiering blant annet gjennom å peke på gevinstene ved å investere i utdanning. Norges bidrag til kommisjonens arbeid var derfor en politisk villet satsning hvor det var avgjørende med oppstartsinvesteringer. Dette var del av en global dugnad for å utløse nye store beløp til utdanning verden over. ■

Mina Gerhardsen, kommunikasjonsdirekør i Norad.

Foto: Res publica/Siw H. Pessat

I denne siste perioden skulle oppløsning av kommisjonen og nedleggelse av sekretariatet forberedes slik at det kunne skje i løpet av høsten.

I løpet av senhøsten 2017 får kommisjonens sekretariat imidlertid innvilget en såkalt «no cost extension». De får fortsette å jobbe ut mars 2018 finansiert av ubrukt norsk støtte.

Korrespondansen mellom Norad og kommisjonssekretariatet i New York viser at direktoratet var betydelig mer opptatt av kontroll og kostnader enn det UD hadde vært i den forutgående perioden.

Norad oppdager blant annet at det, i motsetning til hva som er vanlig, ikke var levert årlige reviderte regnskaper som viser hvordan den norske støtten til kommisjonen var brukt.

«Mulig omdømmetap»

Korrespondansen avslører også at det etter hvert er økende motsetninger mellom bistandsbyråkratene i Oslo og ledelsen i kommisjonens sekretariat i New York.

Uenighetene er knyttet til kostnader og budsjettforslag. I løpet av vinteren 2018 gjør Norad det klart at man fra norsk side ikke lenger vil fortsette å betale for flere av de initiativene kommisjonen har startet. Utviklingsdirektoratet understreker overfor sekretariatet at resten av de norske pengene kun skal brukes på arbeidet med IFFEd, den nye finansieringsmekanisme kommisjonen har foreslått.

Direktoratet gjør det også klart at man fra norsk side nå ser for seg en «slank operasjon» og ber sekretariatet være mer «beskjedne» i sine budsjettforslag. Norad påpeker at sekretariatet ser ut til å vokse, selv om oppgavene blir færre, og skriver blant annet følgende til et budsjettforslag fra sekretariatet: «Norad kan ikke godkjenne at 70 prosent av vår støtte går til personalkostnader i sekretariatet.»

Sekretariatet i New York understreker på sin side at det er inne i en avgjørende og hektisk periode med blant annet økt reiseaktivitet. De viser til at sekretariatets ledere, utvalgte konsu-

lenter og kommisjonsmedlemmer i løpet av kort tid har besøkt blant annet Seoul, Davos, Roma, Brussel, Stockholm, Uganda og Fiji-øyene.

Sekretariatet poengterer også at manglende videreføring av den norske støtten kan få negative konsekvenser for flere igangsatte aktiviteter. Direktør van Fleets skriver blant annet: «Vi mener de betydelige investeringene Norge har brukt på Pioneer land-initiativet (*et av flere initiativer kommisjonen igangsatte*, red. anm.), til en viss grad står i fare for å gå tapt.» Han skriver også at redusert norsk støtte kan bety «et tap i omdømme både for Norge og kommisjonen.»

Ikke sluttregnskap

Men Norad står på sitt. Når sekretariatet i New York igjen ber om en forlenget periode til å bruke opp ubrukte norske penger, sier direktoratet i Oslo nei og ber om at ubrukte midler betales tilbake.

I august 2018, omlag tre år etter at kommisjonssekretariatet startet sitt

arbeid, mottar Norad for første gang et samlet revisorgjennomgått regnskap fra Rockefeller Philanthropy Advisors.

Men Norad godtar ikke regnskapet fordi det ikke oppfyller kravene i avtalen med RPA. Direktoratet ber om et nytt regnskap.

I februar 2019 godkjenner direktoratet regnskapet for perioden 2015 til og med 2017. Regnskapet redegjør for mestparten av de om lag 108 millioner bistandskronene Norge har betalt ut til Den internasjonale kommisjonen for utdanning.

Regnskapet for den siste og avsluttende perioden med norsk støtte, de første tre månedene av 2018, er ennå ikke godkjent av Norad. Av samme grunn er sluttregninga for Den internasjonale utdanningskommisjonen ennå ikke gjort opp. Dersom totalsummen skulle bli på cirka 105 millioner kroner, betyr det at regningen ender opp 40 prosent høyere enn den opprinnelige «maks-summen»: 75 millioner kr. ■

8 **Aktuelt**

Det er vår og fredelig på universitetet i Ås, der Stig Jarle Hansen har sin base. Situasjonen i de områdene han forsker på er derimot både uoversiktlig og farlig – spesielt for lokalbefolkningen.

Foto: Espen Røst

Foto: Ukjent / Universal History Archive / UIG / REX / NTB scanpix

— Osama bin sådde et frø

Bokaktuelle Stig Jarle Hansen mener verdens beslutningstakere ikke har forstått de bakenforliggende årsakene til den afrikanske jihadismen. – De internasjonale nettverkene har betydning, men den viktigste forklaringen finner vi lokalt, sier professoren.

Av Espen Røst

Da ti militante islamister angrep Radisson Blu-hotellet i Malis hovedstad Bamako en novembermorgen i 2015, ble minst 170 gjester tatt som gisler. Gjennom tolv lange timer var hotellet, som var populært blant vestlige tilreisende, beleiret av den al-Qaida-inspirerte terrorgruppa *al-Mourabitoun*.

Verden holdt pusten, mens internasjonale nyhetsbyråer kom med løpende oppdateringer. Da maliske soldater – bistått av spesialsoldater fra både USA og Frankrike – til slutt stormet hotellet, fant de 22 drepte.

På samme måte som da Mokhtar Belmokhtar i 2013 angrep Statoil-

anlegget i Algerie (fem nordmenn ble drept) og da *al-Shabaab* angrep kjøpesenteret West Gate i Nairobi samme år, skapte angrepet i Bamako overskrifter verden rundt. Ved alle de tre terroraksjonene var det omkomne fra vestlige land.

Fra Mali i vest til Somalia i øst, holder militante islamister millioner av afrikanere på tå hev – hver eneste dag. Det er terrorens natur, og med boka «*Horn, Sahel and Rift – Fault-lines of the African Jihad*» søker Stig Jarle Hansen å beskrive de bakenforliggende årsakene til at militsgrupperinger fortsatt terroriserer deler av Afrika:

Hvorfor er områdene rundt Tsjad-

sjøen «røde soner»? Hvorfor er Sahelbeltet tumleplass for voldelige grupperinger? Og hvorfor får *al-Shabaab* fortsette å destabilisere deler av Somalia? Hansen, som er professor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), mener verdens beslutningstakere ikke har forstått de afrikanske jihadistene.

– De internasjonale terrornettverkene spiller en rolle, men den viktigste forklaringen finnes i den lokale konteksten, sier Hansen.

Gjenoppstår, gang på gang

Bistandsaktuelt møter professoren på hans kontor i Tivolibygningen ved universitetet på Ås. Vi har tatt med et Afrika-kart, og spør om han kan tegne inn hvor de farligste terrorgruppene opererer.

NMBU-professoren gjentar at han mener lokalpolitikk er den viktigste årsaken til at *al-Shabaab*, *Boko Haram* og den nystartete fraksjonen *JNIM* eksisterer, men sier det er es-

sensielt å trekke historiske linjer for å forstå bakgrunnen for jihadistenes fremmarsj. Han tegner en grønn ring rundt Sudans hovedstad Khartoum, der Osama bin Laden bodde i første halvdel av 1990-årene.

– Osama bin Laden skapte kontaktnettverk og plantet noen frø som senere skulle bli veldig viktige for fremveksten av jihadisme – også i Afrika. Bin Laden fulgte et afrikansk mønster, der stater benytter seg av ikke-statlige grupper som allierte i sitt eget land og som redskap i utenrikspolitikken. Al-Qaida ble faktisk delegert ansvar og oppgaver fra Sudans myndigheter. I mange tilfeller fungerte terrornettverket som president Omar al-Bashirs forlengede arm.

Hansen mener bin Laden og terrornettverket trente opp væpnede grupper som var allierte i Sudans regionale maktspill. Med de grønne sirklene og strekene på kartet (se neste side; red. ann) ønsker han å vise *al-Qaidas* påvirkning på regionen i den perioden

«En del av de vi omtaler som ekstreme islamister – på lavere nivå – er ikke spesielt interessert i global jihad, men opptatt av lokale konflikter.»

Professor Stig Jarle Hansen

I oktober 2017 ble Mogadishu rammet av det dødeligste terrorangrepet i somalisk historie. Al-Shabaab påtok seg ansvaret for udåden der mer enn 350 mennesker ble drept.

Foto: Mohammed Abdiwahad / AFP / NTB scanpix

Boko Harams herjinger i områdene rundt Tsjad-sjøen har ført til det FN omtaler som en av verdens verste humanitære kriser. Millioner er drevet fra hjemmene sine og er nå helt avhengig av nødhjelp.

Foto: Espen Røst

En tysk FN-soldat står vakt nær flyplassen i Gao i Mali. Også Norge bidrar i den internasjonale innsatsen for å bekjempe terrorgruppene som opererer i Sahelbeltet.

Foto: Michael Kappler / DPA / NTB scanpix

Laden

bin Laden fikk «fritt leide» av Sudans president og teologen og politikeren Hassan al-Turabi.

– De grønne pilene indikerer retninger for støtte til organisasjoner som *Allied Democratic Forces* (ADF) i DR Kongo, *Eritrean Islamic Jihad*, *al-Itihaad al-Islamiya* i Somalia og *Groupe salafiste pour la prédication et le combat* (GSPC) i Algerie. I Eritrea finner vi ikke lenger viktige ettervirkninger av dette, men det gjør vi både i Mali og Somalia. GSPC i Algerie ble senere til AQIM – så Osama Bin Laden og Sudan har vært viktig for fremveksten av jihad på det afrikanske kontinentet, sier Hansen.

Professoren påpeker at det har vært mange spådommer om de ulike gruppenes undergang opp gjennom årene.

– Men de har klart å gjenoppstå gang på gang.

Han legger til et «hvorfors?», og svarer selv:

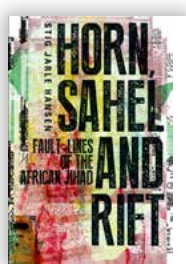
– Det enkle svaret er at man i stor grad har prøvd å nedkjempe militante

islamister i byer, men ikke har prioritert å sikre landsbygda. Det er faktisk via utpressing av vanlige folk i distriktene at disse gruppene henter inntekter og nye rekrutter. I mange tilfeller kan islamist-gruppene tilby beskyttelse, relativt stabile inntekter og være nyttige allierte i etniske konflikter. At sikkerheten på landsbygda er så neglisjert av landenes myndigheter og deres vestlige allierte, har underminert vår evne til å forstå og nedkjempe jihadist-organisasjonene, sier Hansen.

Finnes det en IS-sentral?

– På kartet har du tegnet røde *al-Qaida*-operasjonsområder og sorte *IS*-områder. Hva er egentlig forskjellen på *al-Qaida* og *IS*?

– I Afrika sør for Sahara, har Islamsk Stat (*IS*) hatt vanskeligere for å etablere seg i de områdene hvor *al-Qaida* har hatt historiske partnere. Det er spesielt tydelig i *al-Shabaabs* og *JNIMs* operasjonsområder. *IS'* store «seier» i så måte er at de klarte å svinge *Boko*

Med boka «Horn, Sahel and Rift – Fault-lines of the African Jihad», utgitt av forlaget Hurst Publishers, søker Stig Jarle Hansen å beskrive de bakenforliggende årsakene til at ekstreme islamister fortsatt terroriserer deler av Afrika.

Haram – en av regionens store jihadistgrupper – i sin retning. Samtidig er det slik at begge *Boko Haram*-fraksjonene viser stor grad av selvstendighet. Mange av angrepene *IS*-grupperinger i andre deler av verden gjennomfører blir annonsert gjennom *IS* sentralt, mens *Boko Haram* i stor grad annonserer sine angrep selv. Paradokset er at *IS* i enkelte tilfeller er fremmet som et «snillere» alternativ enn *al-Qaida*, fordi de liksom ikke skulle skade muslimer, sier Hansen.

– Du sier «*IS* sentralt»: Finnes det en *IS*-sentral? Hvor er den nå, og hvem sitter i så fall der?

– Det er vanskelig å si, men vi så i hvert fall en endring i propagandaen fra *Boko Haram* da de ble med i *IS*. Mord ble filmet og distribuert. De hadde vært blodige i sin framferd før også, men aldri filmet sine grusomme handlinger.

Bruker lokale konflikter

– *IS* er nå i ferd med å bli slått territorielt i Syria. Kan det føre til en

oppblomstring av «fremmedkrigere» som søker seg til tilsvarende grupperinger i afrikanske land?

– Jeg tror ikke noe på at *IS* skal klare å flytte sitt tyngdepunkt fra Levanten til Afrika. Det er en viss mulighet for at det kan komme fremmedkrigere til de nordligste områdene, men lenger sør er dynamikken så ulik. Vi skal heller ikke overvurdere disse gruppenes mulighet til å ta imot fremmedkrigere. For det første er det vanskelig å komme seg til disse områdene, for det andre er dette i hovedsak organisasjoner med en lokal forankring.

Manglende økonomisk utvikling og høy arbeidsledighet blant unge er en del av det store årsaksbildet, mener professoren. Samtidig understreker han at det å skape utvikling – som også kan løfte folk på landsbygda ut av fattigdom – tar svært lang tid. Derfor er sikkerhet på landsbygda så grunnleggende.

– Det er viktig å forstå at en del av de vi omtaler som ekstreme islamister – på lavere nivå i disse →

10 Aktuelt

← organisasjonene – ikke er spesielt interessert i global jihad. De er mer opptatt av lokale konflikter om ressurstilgang eller etnisitet. Dette er konfliktlinjer som har blitt brukt av jihadister for å fremme sin agenda, men for de aller fleste handler dette dypst sett ikke om en religionskrig.

– *Terror, når den rammer, er veldig konkret og håndfast – men disse nettverkene er også litt uhåndgripelige. Hvordan tenker du det påvirker disse landene?*

– Det er mulig å bruke dette strategisk i et politisk maktspill: Gi de ekstreme islamistene skylda for ting de ikke står bak, som illegal handel. Det er også mulig å bruke terrortrusler og navnene på disse grupperingene til å få støtte – og dette er jo en utfordring gi vere, som Norge, må forholde seg mer aktivt til. Disse gruppene har en strategisk betydning som er større en selve organisasjonene. *Al-Shabaab* har seks tusen mann, *Boko Haram* – begge fraksjonene – kanskje fem tusen, og *JNIM* maks to tusen, så dette er ikke så store grupperinger.

Skattlegger kriminelle

– *Disse gruppene er altså «relativt små», men klarer likevel å sette agendaen langt utenfor sitt operasjonsområde – også slik at de preger norsk utenrikspolitikk og norsk bistand. Hva tenker du at norske myndigheter – som blant annet har flagget økt engasjement i sårbare stater – bør tenke på når de øker tilstedeværelsen i og samarbeidet med land som Mali?*

– At jihadistenes nærvær har ringvirkninger for bistandsagendaen, for sikkerhetsagendaen, og lokalpolitisk. Om man ikke får til å løse opp denne negative spiralen – forstå de bakenforliggende årsakene til at unge rekrutteres til slike grupper, vil disse spøkelsene komme tilbake igjen og igjen. Dette er selvfølgelig krevende, for mange av disse stedene er perifere, med et relativt skralt livsgrunnlag, men om man fortsetter å konsentrere innsatsen mot terror i de store byene – der det naturlig nok er større fare for å miste for eksempel norske liv – så vil disse jihadistgruppene ikke kunne bli nedkjempet.

I sin bok påpeker Hansen samhandling mellom de ulike gruppene i Afrika, men han er kritisk til *narrativet* om terrorutfordringen, der menneskehandel og miljøkriminalitet ofte trekkes frem som viktige finansieringskilder for militante islamist-grupper.

– Selv om *al-Shabaab* har vært involvert i trekullproduksjon eller at *JNIM* har drevet med smugling – så lever de ikke hovedsakelig av organisert kriminalitet. Når det er avdekket at islamister har vært involvert i handel med fredede dyr eller i menneskesmugling, er de som regel ikke direkte involvert, men gjennom skattlegging av andre kriminelle aktører.

– *Det du sier er altså at de kan ha hatt inntekter fra våpen- eller menneskehandel, men at deres viktigste inntektskilde er...*

– Lokal skattlegging, ja. Jihadistene lever av å utnytte lokalbefolkningen. I Sahel går eksempelvis mange av gruppene inn i landsbyer, stjeler kuer og kameler. De krever penger ved veisperringer eller for «beskyttelse». Fordi myndighetene ikke har et sikkerhetsnærver på landsbygda, må befolkningen forholde seg til ekstremistene, og er i mange tilfeller også avhengig av dem. Det er den stakkars jevne tuaregen som betaler den høyeste prisen for dette. ■

Dette er de sterkeste

AQIM

(al-Qaida al-Jihad fi Bilad al-Maghrib al-Islami)

Operasjonsområde:
Algerie, Tunisia, Libya, Mali, Burkina Faso

AQIM var frem til 2007 kjent som GSPC (*Groupe Salafite pour la Prédication et le Combat*). Oppsto i 1998 som en utbrytergruppe av GIA (*Groupe Islamic Army*), som siden 1993 kjempet mot algeriske myndigheter med mål om å opprette en islamsk stat. Det finnes en rekke rapporter om at Osama bin Laden – da han oppholdt seg i Sudan i første halvdel av 1990-tallet – bidro økonomisk til opprettelsen av forløperne til AQIM. I 2003 erklærte grupperingen sin støtte til al-Qaida. AQIM har en rekke lokale grupperinger. Noen av disse har innrettet sitt operasjonsområde sørover i landet, og også over grensen til Mali. Det ble i 2018 rapportert om AQIM-angrep både i Tunisia og i Libya.

JNIM

(Jamaat Nusrat al-Islam wal-Muslimin)

Operasjonsområde:
Mali, Burkina Faso, Niger

JNIM-nettverket ble opprettet i 2017 og ledes av Iyad Ag Ghali. Anslagene varierer, men Ag Gali kan ha et sted mellom ett og to tusen mann under sin kommando. JNIM er del av al-Qaida-nettverket, og består av grupperingene **Ansar Dine**, AQIMs Sahara-fraksjon, **al-Mourabitoun**, **MUJAO** («Movement for Oneness and Jihad in West Africa») og **Macina Liberation Front (FLM)** – og muligens også **Ansarul Islam**. Etter JNIMs tilblivelse økte antall terrorangrep i Mali. JNIM opererer også i Burkina Faso og er et ekstremt komplisert nettverk av ulike grupperinger – som også har tydelige forbindelser til AQIM i Algerie. I dette området av Sahel er også lokale etniske motsetninger viktige årsaker til konflikt. Dette gjør grenseområdene mellom Burkina Faso, Mali og Niger svært uoversiktlige. I Burkina Faso er det tegnet en sort ring rundt Ansarul Islams operasjonsområde. Den indikerer IS-støtte, men det er uklart hvem leder Abdoul Salam Dicko egentlig støtter.

ISGS (Islamic State Greater Sahara)

Operasjonsområde:
Mali, Burkina Faso, Niger

Historien om IS i stor-Sahara begynner med stridigheter innad i gruppene **Mujao** og **al-Mourabitoun**. Det er altså en klar link mellom AQIM og JNIM, men for å gjøre bildet komplett uoversiktlig må vi ta med ISGS opererer i det samme området. Hansen forklarer at MUJAO-gruppen (som er del av Aqim, der en fraksjon gikk inn i JNIM) også har en Vest-Saharisk-fraksjon, og at det er denne fraksjonen som har gjenoppstått som ISGS under ledelse av Adnan Abu Walid Sahraoui. Det er uklart hvor mange islamister som nå følger den saharawiske IS-lederen, men gruppen har utført en rekke angrep i grenseområdene mellom Mali, Burkina Faso og Niger.

Boko Haram

(Jamaatu Ahlis Sunna Liddaawati wal-Jihad)

Operasjonsområde: Nigeria, Niger, Tsjad, Kamerun

Ble opprettet i 2002 av Muhammed Yussuf, en karismatisk ungdomsleder i en moské i Maiduguri i delstaten Borno, nordøst i Nigeria. Da han ble drept, tok Abubakar Shekau over. Gruppen har de siste ti årene drevet millioner av mennesker på flukt i de fire landene rundt Tsjadsjøen. Tallene varierer, men 20 000 mennesker kan være drept av terrorgruppen i samme periode. Boko Haram har ofte blitt oversatt (fra det lokale språket hausa) til «vestlig utdanning er en synd». Gruppen selv har avvist denne tolkningen og har uttalt at navnet heller skal forstås som «vestlig sivilisasjon er forbudt». I 2010 annonserte gruppen at deres offisielle navn er *Jamaatu Ahlis Sunna Liddaawati Wal-Jihad*, som betyr «Gruppen som har forpliktet seg til å fremme profetens læring og hellig krig». Boko Haram er nå delt i to fraksjoner, én ledet av Abubakar Shekau, den andre av Abu Abdullah Ibn Umar al-Barnawi. Barnawi-fraksjonen er «offisielt» tatt opp i Islamsk Stat, med provinsbenevnelsen Vest-Afrika, (ISWA). De to Boko Haram-grupperingene anslås til å ha til sammen rundt **5000 soldater**.

jihadist-gruppene i Afrika

Islamsk Stat Libya (ISL)

Operasjonsområde: Libya

Siden Muammar Gaddafis fall i 2011 har Libya vært i et politisk kaos. Lokale militser og krigsherrer – inkludert både IS- og Al-Qaida-tilknyttede grupperinger – har kontrollert store deler av landet. I slutten av 2014 kunnngjorde IS-leder Abu Bakr al-Baghdadi etableringen av en offisiell IS-provins, Wilaya, i byen Derna i Øst-Libya. Gjennom det lokale shura-rådet og deres allierte lyktes det IS å ta kontroll over byen. Etter dette utvidet IS sin territoriale rekkevidde raskt. I 2016 eskalerte konflikten mellom libyske myndigheter og IS. Dette kulminerte i slaget ved Sirte, hvor libyske regjeringsstyrker – med flystøtte fra USA – gjeninntok byen. IS kontrollerer ikke lenger større byer i Libya, men IS-lojale grupperinger opererer nå ut fra den libyske ørkenen. Det ble gjennomført et tjuetalls terrorangrep fra IS bare i 2018.

Bakgrunn: Sudan

I juni 1989 tok en gruppe militæroffiserer makten fra Sudans folkevalgte regjering. Kuppet ble utført av **National Islamic Front (NIF)** og gjorde militæroffiseren Omar al-Bashir til landets president. Det er antatt at det var den framtrepende sunni-muslimske teologen Hassan al-Turabi som var hjernen bak kuppet. Siden da har landets ledelse hatt en klar islamistisk agenda. Eksempler på dette er at NIF flere ganger har preket Jihad (hellig krig) mot det mer kristne sør, og at Osama bin Laden bodde i Khartoum i første halvdel av 1990-tallet. I 1993 byttet NIF navn til **National Congress Party (NCP)**. I 1999 førte en konflikt mellom al-Bashir og al-Turabi til en splittelse i regimet. Al-Turabi dannet sitt eget parti mens Bashir fortsatte som stats-overhode. Selv om NIF / NCP har blitt utfordret fra flere forskjellige motstandere siden maktovertagelsen, har grupperingen dominert sudanesisk politikk i 30 år.

Abnaa ul-Calipha (Islamsk Stat i Somalia – ISS)

Operasjonsområde: Puntland / Somalia

Omlag **200-400 islamister** i et svært uoversiktlig område. Ble etablert i 2015 da den lokale **al-Shabaab**-lederen Abdulqadir Mumin sverget troskap til Islamsk Stat. Somalisk-fødte Mumin skal ha bodd flere år i Sverige og Storbritannia. Han returnerte i 2010 til Somalia for å bli med i al-Shabaab. Han ble sendt til Puntland for å utvikle gruppas operasjonsområde der, så overgangen til IS førte til stor misnøye i al-Shabaab-ledelsen i sør. Mumin overså imidlertid truslene om at alle som meldte overgang ville bli drept og fortsatte å rekruttere unge som var misfornøyd med Puntlands myndigheter. I oktober 2016 tok femti IS-krigere over den strategisk viktige havnebyen Qandala. Selv om Puntlands marine gjeninntok byen etter noen måneder, mener mange det var en symbolsk viktig seier. IS har ikke anerkjent Islamsk Stat i Somalia som en egen region (Wilaya) i det såkalte kalifatet.

Al-Shabaab (Harakat al-Shabaab al-Mujahideen)

Operasjonsområde: Somalia

Med **anslagsvis 6000 mann** er al-Shabaab en av de store islamistgruppene i Afrika. Det er ulike meninger om når militærgruppen oppstod, men det var jihad-grupperinger – som **al-Itihaad al-Islamiya (AI)** – i Somalia allerede på slutten av 1990-tallet. Al-Shabaab har håndhevet en streng form for sharia-lovgivning i de områdene de har kontrollert. I 2012 sverget gruppa lojalitet til al-Qaida, og det er hundrevis av utenlandske «fremmedkrigere» i al-Shabaab. Disse er ofte blitt rekruttert blant somalisk diaspora, men også fra andre deler av den muslimske verden. Den svært voldelige gruppen opererer hovedsakelig i Somalia, men har også gjennomført angrep i Kenya, Uganda, Tanzania, Djibouti og Etiopia. **Al-Hijra** er en av al-Shabaabs samarbeidspartnere i Kenya. Fra 2012 mistet al-Shabaab slagkraft på grunn av interne stridigheter og økt press fra Amisom-styrken, men det var like fullt 573 terrorangrep med nær 1900 drepte i Somalia – bare i 2017.

Forces Démocratiques Alliées (ADF)

Operasjonsområde: DR Kongo og Uganda

Anslagsvis **200 militante islamiser** holder til i Rwenzori-fjellene mellom DR Kongo og Uganda. ADF ble dannet gjennom samarbeid mellom **Allied Democratic Movement (ADM)**, **National Army for the Liberation of Uganda (NALU)** og **Uganda Muslim Liberation Army (UMLA)** rundt 1995. Lederen var Jamil Mukulu, en tidligere katolikk som konverterte til Islam. Flere analytikere mener Mukulu kan ha oppholdt seg i Sudan samtidig som Osama Bin Laden – og at ADF kan ha fått støtte fra al-Qaida. Det er nå indikasjoner på at ADFs nåværende leder Musa Baluku har sverget troskap til IS og at gruppen har skiftet navn til **Madina at Tauheed Wau Mujahideen (MTM)**.

Professorens kart-skisse: Stig Jarle Hansen har tegnet inn operasjonsområder for de viktigste militante islamist-grupperingen i Afrika. Han presiserer at de avmerkede områdene ikke indikerer territoriell kontroll. Det finnes flere jihad-grupperinger enn disse på det afrikanske kontinentet, bl.a skal det finnes IS-sympatisører i Egypt, Kenya, Tanzania og Uganda.

12 **Aktuelt****Sør-Afrika:**

Valg med bismak av korrupsjon

I disse dager er det 25 år siden sørafrikanere for første gang kunne delta i frie og demokratiske valg. Landets folkestyre er fortsatt levende, men smaken av demokrati har fått en vond bismak. Regjeringspartiet ANC sliter på meningsmålingene.

Av Jan Speed, i Sør-Afrika

Få dager etter jubileet – 8. mai – velger Sør-Afrika et nytt parlament, for sjette gang. I tillegg er det valg til provinsforsamlinger. Mange korrupsjonsmistenkte står på valglisten.

Valgkampen går nå inn i sin mest hektiske fase. President Cyril Ramaphosa går fra dør til dør i fattigstrøkene for å sanke stemmer, mens lederen for det største opposisjonspartiet sender ut lyd-meldinger til mobilabonnter.

Først er det parlamentsvalg, deretter skal parlamentet velge presidenten. Det sittende regjeringspartiet Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC) frykter at deres oppslutning vil synke til under 60 prosent.

President Cyril Ramaphosa, som overtok som president 15. februar 2018, er populær – med 73 prosent i oppslutning, viser en meningsmåling bestilt av ANC. Men bare 60 prosent av velgerne er fornøyd med regjeringspartiet, viser målingen. Andre partimålinger viser at oppslutningen om ANC er på rundt 54 prosent, noe som er betydelig lavere enn ved forrige parlamentsvalg.

Det er særlig de unge som holder seg unna partiet. Veldig mange av dem er «fed up» med toppolitikere etter flere år med en rekke korrupsjonsskandaler, og holder seg for nesen når ANC omtales. Mens politikerne har beriket seg selv, har det nemlig gått langsomt

med fattigdomsbekjempelse og å skaffe meningsfulle jobber til ungdom.

Kostbar korrupsjon

Åtte år med korrupsjon på øverste nivå under tidligere president Jacob Zuma har kostet landet nærmere 1000 milliarder kroner, anslår landets tidligere finansminister Pravin Gordam som nå leder Departementet for statlige selskaper.

Etter at Zuma ble tvunget til å gå av i februar i fjor, har landet begynt å granske det som kalles «State Capture» – private interessers lange fingre inn i statlige bedrifter og institusjoner. I løpet av Zuma-perioden ble korrupsjon forankret i statlige institusjoner, som i neste omgang ble «melket» av blant andre ANC-politikere og næringslivsledere.

Foruten penger som ble stjålet fra statsselskaper, forsvant store midler til mellommenn og internasjonale konsulenter. Landets økonomi ble stadig svakere. Den årlige økonomiske veksten, som tidligere hadde ligget på rundt 3,5 prosent, gikk ned med over to prosentpoeng. Verdiene av aksjene på Johannesburg-børsen ble nesten halvert i løpet av perioden 2009-17.

Det ble etter hvert dyrere for Sør-Afrika å låne penger på det internasjonale markedet. Selskaper trakk seg ut av landet, titusener av jobber forsvant og internasjonale investorer var ikke

President Cyril Ramaphosa har kampen mot korrupsjon som viktig valg-kampsak. Men flere av hans partifeller er mistenkt for omfattende misbruk av offentlig midler. Foto: NTB scanpix

lenger spesielt interessert i å plassere sine penger i landet.

Vanlige sørafrikanere merker krisen på sin måte; gjennom stadige strømkutt, økte priser på de fleste varer og svikt i kommunale tjenester. Statlige og kommunale etater ble mindre effektive i Zuma-perioden. Skatt ble for eksempel ikke lenger innkrevet i samme grad som før. Strøm- og vannforsyningen ble stadig dåligere.

Reformer

Etter at korrupsjonssiktede Jacob Zuma ble fjernet som president i februar i fjor, har Cyril Ramaphosa satt i gang et omfattende reformarbeid. Skattevesenet skal igjen styrkes. Økonomien i en rekke statsbedrifter, som ble tappet av Zumas allierte, må redde fra konkurs.

Anti-korrupsjon er blitt en av presidentens viktigste valgkampsaker. Pro-

blemet er at mange av den korruperte gamle garden fortsatt har viktige verv i partiet. Provislagene i ANC har nominert flere av disse til partiets valgliste.

Partiets generalsekretær Ace Magashule, visepresidenten David Mabuza og de tidligere statsrådene Malusi Gigaba and Bathabile Dlamini er blant flere som er mistenkt for omfattende korrupsjon, ifølge vitnemål avgitt til offentlige granskingskommisjoner. En rekke veteraner i ANC

«Politikerne lover oss en hel masse under valgkampene, de deler ut matpakker, men så blir vi glemt.»

Alice Caleni, slumbeboer i utkanten av storbyen Durban.

Fargene på t-skjortene viser partitilhørighet. ANC, som deler ut gule skjorter, vil trolig vinne valget nasjonalt, men blåskjortene (Democratic Alliance) vinner trolig makten i Kapp-provinsen, mens de med røde skjorter (Economic Freedom Front) har mulighet til vinne Limpopo-provinsen helt i nord.

Foto: NTB scanpix

har i et åpent brev nylig bedt de mistenkte om å trekke seg fra valglisten. Det sørafrikanske kommunistpartiet SACP, som er ANC's alliansepartner, støtter forslaget.

– Å ha Ace Magashule som ANC's ansikt utad er forkastelig. To av presetalsmennene er suspendert etter anklager om sex-trakassering. Det er en forferdelig gjeng å måtte stemme for, sier en motstandsveteran til Bistandsaktuelt.

Men han hadde heller aldri kunnet stemme på noen av de andre partiene, forsikrer han.

Politikerforakt

Faren er stor for at oppslutningen blir på feil side av 50 prosent, mener flere observatører vi snakker med. I ANC frykter man særlig at mange av landets fattige ikke kommer til å stemme. De har tradisjonelt vært

partiets sterkeste velgerbase.

Organisasjonen *Abahlali baseMjondolo* har 55 000 medlemmer. Mange av dem er såkalt «jordløse» som bor i skur i uformelle boområder.

Når vi besøker organisasjonens lokaler går diskusjonen høyt om det forestående valget.

– Vi har en stor smerte som ikke kan stilnes. Vi trenger hus, strøm og vann. Vi vil behandles som mennesker. Politikerne lover oss en hel masse under valgkampene, de deler ut matpakker, men så blir vi glemt, sier Alice Caleni, som bor i et uformelt boområde i utkanten av storbyen Durban.

Caleni fastslår at hun ikke kommer til å stemme ved det kommende valget. Hun har ingen tro på de korrupte politikerne. Som eksempel på korrupsjonen i landet trekker hun

fram hvordan deler av jobbmarkedet fungerer.

– For å få jobb i kommunen må du kunne framvise medlemskortet til regjeringspartiet ANC, framholder hun.

«Tiden er inne for et skifte»

Slumbeboeren Thabile Makhoba er heller ikke begeistret for valget som hun mener er preget av «tomme løfter».

– Politikerne husker oss bare når de trenger våre stemmer. Jeg tror ikke valg fører til forandringer. Jeg tror ikke jeg kommer til å stemme, sier hun.

Aktivisten George Bonono i Durban mener derimot det er viktig å samle seg om bestemte kandidater eller partier.

– Vi må gå sammen om å skape forandring. Tiden er inne til å skifte ut regjeringspartiet, men vi må være

forsiktige. Vi må la være å stemme på noen som vil gjøre akkurat det samme som de gamle politikerne, sier Bonono.

Selv om han ivrer for at folk skal stemme, er han likevel ikke optimist.

– Etter et valg, når vi forsøker å stille de folkevalgte til ansvar, blir vi bare møtt med vold.

Kamp om ungdommen

Alle partiene forsøker å lokke unge velgere. Det er andre gang at folk født etter at apartheid ble avskaffet, kan avgi stemme. For å nå denne gruppen satser de tre største partiene på sosiale medier. Men en undersøkelse gjort av Institute of Race Relations viser at det kanskje er overoptimistisk: bare 9 prosent av de stemmeberettiget er på twitter og kun 36 prosent oppgir at de har facebook-kontoer.

– Jeg tror ikke ANC gjør nok →

14 Aktuelt

← for å fange opp tenkningen til unge sørafrikanere. De må være åpne for yngre representanter, sier studentaktivisten Fasiha Hassan til Bistandsaktuelt.

For to år siden ledet hun kampanjen for gratis høyere utdanning. Nå er hun skuffet over at mange unge mennesker sier at de ikke vil stemme.

– Unge bruker stemmeretten når de tror at forandringer er på gang. Alle partiene snakker om en «ny æra». Spørsmålet er om ungdommer kjøper dette budskapet, sier Hassan.

Opposisjonen sliter

Til tross for ANC's mange problemer sliter opposisjonen med å komme på offensiven.

Det største opposisjonspartiet, Den demokratiske alliansen (DA), klarer ikke å overbevise velgere om at de er et styringsalternativ til ANC. Partiet har slitt i kommunene der de har makten, og også de er preget av strid og korrupsjonsanklager.

Det venstrepopulistiske partiet Economic Freedom Fighters (EFF) fikk bare 6,3 prosent av stemmene ved forrige parlamentsvalg. Med sine røde alpeluer og drakter har representantene vært fargerike og bråkete motstandere av Zuma-regimets korrupsjon i parlamentet. De har kjørt fram jordspørsmålet.

Nå viser det seg at partiet og generalsekretæren Floyd Shivambu fikk penger under bordet fra den nå konkursrammede banken VBS. Tidligere har partilederen Julius Malema vært knyttet til skatteunndragelse og tvilsomme innkjøpskontrakter i hjemme-provinsen Limpopo.

Partiet får også kritikk for at deres aktivister ofte møter politiske motstandere med vold.

Nytt venstreparti

Et nytt venstreparti, Socialist Revolutionary Workers Party har også dukket opp. Partiet støttes av ulike fagorganisasjoner som har brutt med den ANC-tilknyttede delen av fagbevegelsen. Dette partiet kan stjele stemmer fra både regjeringspartiet ANC og venstrepopulistene i EFF. Men tidligere har utbryterpartier slitt med å hevde seg ved sørafrikanske valg. Og det er knapt noen som har hørt om partiet utenom en liten radikal krets.

Hvite ultra-konservative finnes

også fortsatt i Sør-Afrika, 25 år etter apartheids fall. Disse velgerne vil kanskje stemme for Frihetsfronten Plus (VF) som har slagordet «Slå tilbake». De har i dag fire plasser i parlamentet og samarbeider med andre partier i flere kommunestyre.

Vaklende allianse

Allerede før valget er ANC's allianse med fagbevegelsen COSATU satt uten press. Regjeringen ønsker å kvitte seg med 30 000 offentlige ansatte – med et mål om å redusere statens lønnsutgifter. Parallelt med dette er de også nødt til å redusere bemanningen i det kriserammede statseide kraftselskapet Eskom.

Mens valgkampen pågår, sitter en offentlig kommisjon og gransker korrupsjon i statlige foretak. Det betyr at den også vil grave i ANC's betente fortid. Kommisjonen ventes å komme med stadig flere avsløringer om hvordan kretsen rundt tidligere president Zuma tok kontroll over statlige etater og selskaper – for å sikre seg selv og sitt korrupte nettverk inntekter.

Store ANC-plakater henger fra bygninger midt i Durban med slagordet: «Let us grow South Africa together – A better life for all».

– Den egentlig betydningen er; et bedre liv for politikerne, kommenterer jordløse Vusi Mazula. ■

Studentaktivisten Fasiha Hassan er bekymret over at mange unge sier at de ikke vil stemme.

Foto: Jan Speed

Hvem vinner valget?

Under parlamentsvalget i 2014 fikk ANC 62 prosent av stemmene, og hadde kontroll over alle provinstyrene unntatt Vest-Kapp. Ved kommunevalget i 2016 fikk partiet «bare» 53 prosent av stemmene og tapte kontroll over flere store bykommuner.

Ingen er i tvil om at ANC vil få et flertall i parlamentet også denne gang, men analytikere mener at ANC vil miste styringen i enda flere provinser.

I Limpopo, helt nord i landet, er ANC utsatt. Enda mer pinlig er det om regjeringspartiet mister kontrollen over landets mest folkerike provins, Gauteng, med Johannesburg som hovedsete. I noen målinger ligger ANC på under 45 prosent i denne provinsen.

Valgkampen er i gang. En tilhenger av populistpartiet EFF viser fram et stofftrykk på gaten i Durban.

Foto: Jan Speed

Slik klarte de å styrte en korrupt president

Sørafrikanske gravejournalister, modige varslere, domstoler og anti-korrupsjonsaktivister. Demokratiets støttespillere viste styrke i kampen mot president Jacob Zumas korrupte styre.

Av Jan Speed, i Sør-Afrika

For to år siden så det mørkt ut i Sør-Afrika. Daværende president Jacob Zuma hadde stokket om på regjeringen.

Enda flere lojale medspillere ble satt inn i viktige poster. De styrte skatteetaten, riksadvokatembetet, flere statseide selskaper, politiet og sikkerhetstjenesten. Alle «visste», men få kunne bevise de økonomiske båndene mellom Zuma, hans politikervener og de rike indiske brødrene og forretningsmennene Atul, Rajesh («Tony») og Ajay Gupta.

Aktivister sa dengang: «det er en kamp mot klokka for å kunne bekjempe korrupsjon og urettferdighet».

– Presset til å handle

Knapt ett år senere var Zuma avsatt som Sør-Afrikas president. Han ble erstattet av ANC's tidligere generalsekretær, medforfatter av landets grunnlov, Cyril Ramaphosa.

– Hvis det ikke hadde vært for domstolene, mediene og sivilsamfunnet, hadde ikke Zuma blitt stanset. Noen ANC-lojalister påstår at de stoppet han, men de ble presset til å handle, sier lederen for Corruption Watch, David Lewis.

Organisasjonen er alliert med Transparency International.

– Å kvitte oss med Zuma hadde lenge vært vårt mål. Vi tror ikke stor-korrupsjon tok slutt da han forsvant, men vi kunne ikke starte på nytt før det skjedde, sier Lewis som har bakgrunn fra anti-apartheidkampen og fagbevegelsen.

Ville ha statens pengesekk

Han mener Zuma-kretsen forsøkte overta hele staten for egen vinning skyld, men sjørøverskipet begynte å havarere da det siktet seg inn på å kapre styringen av statens egen pengesekk.

– Forsøket på å ta over finansdepartementet utløste sterke reaksjoner. Ikke bare blant sivilsamfunnet, hjelpeorganisasjoner, og i deler av regjeringspartiet, men også i marke-

det og næringslivet, påpeker Lewis.

Det var noen gateprotester mot Zuma, men for det meste drev sivilsamfunnet et møysommelig arbeid for å avsløre det som foregikk. De tok ut sivile søksmål mot personer mistenkt for korrupsjon eller brudd på forvaltningslovene. Organisasjoner vant saker som ble fremmet for grunnlovsdomstolen. Blant annet fastslo domstolen at presidenten var nødt til å etterkomme krav fra den offentlige ombudskvinnen. Et av kravene var at statlige penger som var blitt brukt til å ruste opp hans private landsted, måtte tilbakebetales.

Gravejournalister

For mediene skjedde det store gjennombruddet i midten av 2017. Redaktøren for nettstedet Daily Maverick fikk overlevert en usb-pinne med tusenvis av emailer fra et av selskapene til de indiske Gupta-brødrene, som hadde tette bånd til flere politikere. Redaktøren koblet inn gravejournalistene fra kollektivet amaBhungane – som har slagordet «graver i skitt, gjødsler demokrati».

To ulike varslere stod bak avsløringen. AmaBhunganes redaksjon ble satt i beredskap.

– I det stille kjøpte vi nye datamaskiner som sikkerhetstjenesten ikke kunne hacke, forteller Craig McCune i amaBhungane til Bistandsaktuelt.

Hemmelige «sikre hus» ble leid for familiene til varslerne. Det tok sin tid å arbeide seg gjennom tusenvis av dokumenter.

Fryktet for kildenes sikkerhet

– Vi følte oss mest utsatt da vi satt på informasjon som ennå ikke var publisert. Vi var redd for sikkerheten til våre kilder, sier McCune.

Da sakene etter hvert ble klare kom nye avsløringer på løpende bånd. Tidligere mistanker om pengemisbruk ble bekreftet. Det viste råtten langt inn i flere statlige selskaper, politi-, sikkerhets- og skatteetaten. Det viste Gupta-brødrenes

Aktivisten George Bonono (med megafon) leder en demonstrasjon i Durban, i spissen for de jordløses organisasjon, Abahlali baseMjondolo.

Foto: Jan Speed

direkte forsøk på å påvirke regjeringen. Ulovlige pengeoverføringer til kontoer i utlandet kom for dagen.

Presidenten, en rekke statsråder og provinsguvernører viste seg å ha tvilsomme bånd til Gupta-brødrenes mange stråselkaper.

– #GuptaLeaks-lekkasjene bidro til presidentens fall og skadet mange mektige mennesker, sier Craig McCune.

En Gupta-finansiert frontorganisasjon «Svarte først, eiendom først» (BLF) holdt truende demonstrasjoner utenfor husene og kontorene til kritiske journalister. Et britisk pr-firma ble hyrt inn for å angripe kritikere av Gupta-familie og Zuma. Det skjedde via falske kontoer på sosiale medier. Kritikere ble anklaget for å ville «beskyttes de hvites monopol på kapital».

Gjenoppbygge tillit?

«Sørafrikansk demokrati har overraskende god helse,» skriver mangeårig politisk kommentator Steven Friedman i en fersk bok, «Power in Action».

«Dette ble tydelig illustrert i Jacob Zuma-tiden. De mulige skadene på samfunnet ble betydelig redusert fordi demokratiske institusjoner – frie valg, uavhengige domstoler, yttings- og organisasjonsfrihet – sikret at forsøkene på å gjøre staten om til

en eiendel av noen få ble konstant hindret. Demokrati sørget for at presidenten ble fjernet fra makten...»

Men han påpeker at den delen av samfunnet som holder makthavere ansvarlig utgjør en liten gruppe i et land med over 50 millioner innbyggere. Det var bare noen tusener som i sin tid demonstrerte mot Zuma.

Corruption Watch-leder David Lewis er ikke helt enig.

– Man kan si at domstolene, mediene og sivilsamfunnet er produkter av vårt demokrati, men de andre delene av demokratiet – parlamentet, provinsforsamlingene og påtalemakten – sviktet oss, sier Lewis.

Utfordringene for sivilsamfunnet framover er å styrke institusjoner som parlamentet og skatteetaten SARS. Dette er en strategisk utfordring.

– Vi må være årvåkne, kritiske og uavhengige, samtidig som vi må bidra til å gjenoppbygge tillit til staten og institusjoner. Idag er tilliten på et bunnivå. Folk stoler ikke på myndighetene, og ethvert utspill tolkes i verste mening, sier Lewis.

Protesttiden

Valgkamper i Sør-Afrika preges av demonstrasjoner og protester. Fagforeninger, partier og organisasjoner vil ut på gata. Under FN's menneskerettighetsdag opplever vi at Durban

David Lewis, leder for den sørafrikanske organisasjonen Corruption Watch.

Foto: Jan Speed

største handlegate blir stengt av 2000 demonstranter.

Foran i demonstrasjonstoget løper mennene fra de store hospitsene som ligger i de fattige forstedene. Her bor ofte fattige menn og kvinner fra landsbygda som forsøker å finne seg jobb i storbyen. De sosiale forholdene er elendige og kriminaliteten stor.

På vei nedover byens største handlegate stopper de opp fra tid til annen for å rope ut slagord og vise tradisjonell krigsdans.

Litt lenger bak småløper representanter for «jordløse» lokalsamfunn. De er folk som har okkupert boligblokker eller leier noen kvadratmeter i en høyblokk, og som driver gatesalg. Deres kampsanger og slagord med opphav i kampen mot apartheid runger mellom høyhusene.

– Fattige har ikke rettigheter når de ikke får boliger. Våre aktivister blir drept, og de skyldige blir ikke straffet. Det er noen som har rettig-

heter i dette landet, men ikke alle, sier George Bonono, i de jordløses organisasjon, Abahlali baseMjondolo. De støttes av blant andre Norsk Folkehjelp.

De fattiges organisasjoner har ingen tillit til noen av de politiske partiene. De ville ikke ha noen av partiene representert i protesttoget i Durban.

«Unfreedom day»

– For å være med i de politiske partiene må du være villig til å fare med løgn. Jeg vet ikke om de klarer å reformere seg selv. Det er viktig at sivilsamfunnsorganisasjoner stiller politikkerne til ansvar. Vi vil ha slutt på korrupsjonen, sier Ben Madokwe i organisasjonen Active Citizens Movement. Han var tidligere studentleder med tilknytning til ANC.

I slutten av april markerer Sør-Afrika 25 år siden svarte fikk stemmerett og Nelson Mandela ble landets første demokratisk valgte president. Men de fattige kaller det likevel «Unfreedom day».

– Vi ser ingen grunn til å feire frihet, når det fortsatt er millioner som lever uten rettigheter og menneskeverd, sier S'bu Zikode, en av Abahlali-lederne. I fjor ble han forsøkt drept av politiske motstandere og er flere ganger blitt arrestert under arbeidet for å tale de fattiges sak. ■

«I det stille kjøpte vi nye datamaskiner som sikkerhetstjenesten ikke kunne hacke.»

Craig McCune, gravejournalist.

Det kinesiske st

De er store og ruvende, og finnes over alt i Afrika. Fotballarenaer er blitt de mest synlige tegn på afrikanske lands stadig tettere forhold til giganten i øst.

**Av Jeppe Villadsen,
Raphael Mweninguwe
(i Malawi) og Gunnar Zachrisen**

Stadion-diplomatiet

Kameruns forsvarsspiller Michael Ngadeu-Ngadjui løfter trofeet etter at laget slo Egypt 2-1 i finalen i Afrikamesterskapet i 2017. Det kinesisk-gabonesiske vennskapsstadion i Libreville, der finalen ble spilt, er en av mange fotballarenaer i Afrika som er finansiert og bygget av Kina.

Foto: Issouf Sanogo / AFP / NTB scanpix

18 Aktuelt

I dag må du lære et nytt ord: *stadion-diplomati*. Ordet beskriver blant annet 50-60 gigantiske stadioner som er spredt over hele Afrika, og hva de har ført med seg (*se listen side 21*). Samtlige er bygget og betalt av Kina, og er viktige elementer i historien om økt kinesisk tilstedeværelse og innflytelse i Afrika.

Allerede i 1970 bygget et kinesisk selskap grunnmuren til den første sportsarenaen på afrikansk jord. Det var et lite stadion på Zanzibar i Tanzania.

På slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet skjøt imidlertid stadion-diplomatiet fart, i en rekke land: Senegal, Kenya, Niger, Mauritania, Mauritius, Rwanda, Djibouti og DR Kongo. Alle fikk de hver sin splitter nye kinesiske sportsarena. I kjølvannet fulgte andre store kinesisk-dominerte prosjekter.

Men den virkelige byggeboomen har kommet de siste årene – i takt med en kraftig vekst i Kinas økonomiske samkvem med Afrika. Svært få afrikanske land er i dag uten minst ett stort nytt kinesisk stadion.

Brukes i valgkampen

Norges utviklingspartner Malawi er intet unntak. Det fattige og bistandsavhengige landet er blant de siste som har fått et nytt flott fotballstadion – passende nok oppkalt etter avdøde president Bingu wa Mutharika, bror av den nåværende presidenten.

I disse dager brukes Bingu National Stadium også i president Peter Mutharikas kampanje foran valgkampen i mai 2019, i et distrikt der opposisjonen står sterkt. Den store og prangende nasjonalarenaen er et svært synlig bevis på at myndighetene leverer resultater i form av ny infrastruktur. Og malawiere er, som afrikanere flest, svært opptatt av fotball.

Arenaen, med 40 000 sitteplasser i Malawis sønne hovedstad Lilongwe, ble innviet i januar 2017. Det kinesiske selskapet leverte et fiks ferdig stadion, med tørkeresistent gress importert fra Sør-Afrika. Sportsarenaen, som er finansiert med et lån på 70 millioner dollar, kommer sammen med en hel rekke andre kinesiske byggeprosjekter i byen.

Symoni Kaufa, fotballfan.

Prosjekter til 15,5 mrd. kroner

Året i forveien hadde Malawi og Kina undertegnet en avtale om finansiering av samarbeidsprosjekter til en samlet verdi av 1,8 milliarder dollar (omlag 15,5 mrd. kroner), opplyser det malawiske finansdepartementet.

Prosjektene inkluderte et 300 megawatt kraftanlegg til 600 millioner dollar, et digitaliseringsprosjekt til 500 millioner (inkludert fiberkabler) og utbygging av den nye internasjonale flyplassen til 285 millioner dollar. Alle var finansiert med lån fra en kinesisk bank, mens gjennomføring ble utført av det private kinesiske konsernet China Gezhouba Group.

Andre synlige bevis på Kinas stadig nære forhold til Malawi er blant annet Malawis nye parlament (åpnet i 2010), presidentens gjeste-

hus for gjestende statsoverhoder og andre VIPer (åpnet i 2015), hotell- og konferanse-komplekset Umodzi Park (åpnet i 2015) og riksveien Karonga-Chitipa, nord i landet (åpnet i 2015).

De kinesisk-finansierte gigantprosjektene har møtt skepsis og kritikk i offentligheten, blant annet for hemmelighold rundt kontraktene. Men både kinesiske og malawiske myndigheter har forsikret om at de ikke har noe skjule. Partene har også imøtegått anklagene om at giganten i øst kun er ute etter å utnytte det fattige landet. Den kinesiske ambassaden har uttalt at det er Malawi, ikke Kina, som vil ha mest utbytte av det økonomiske samarbeidet.

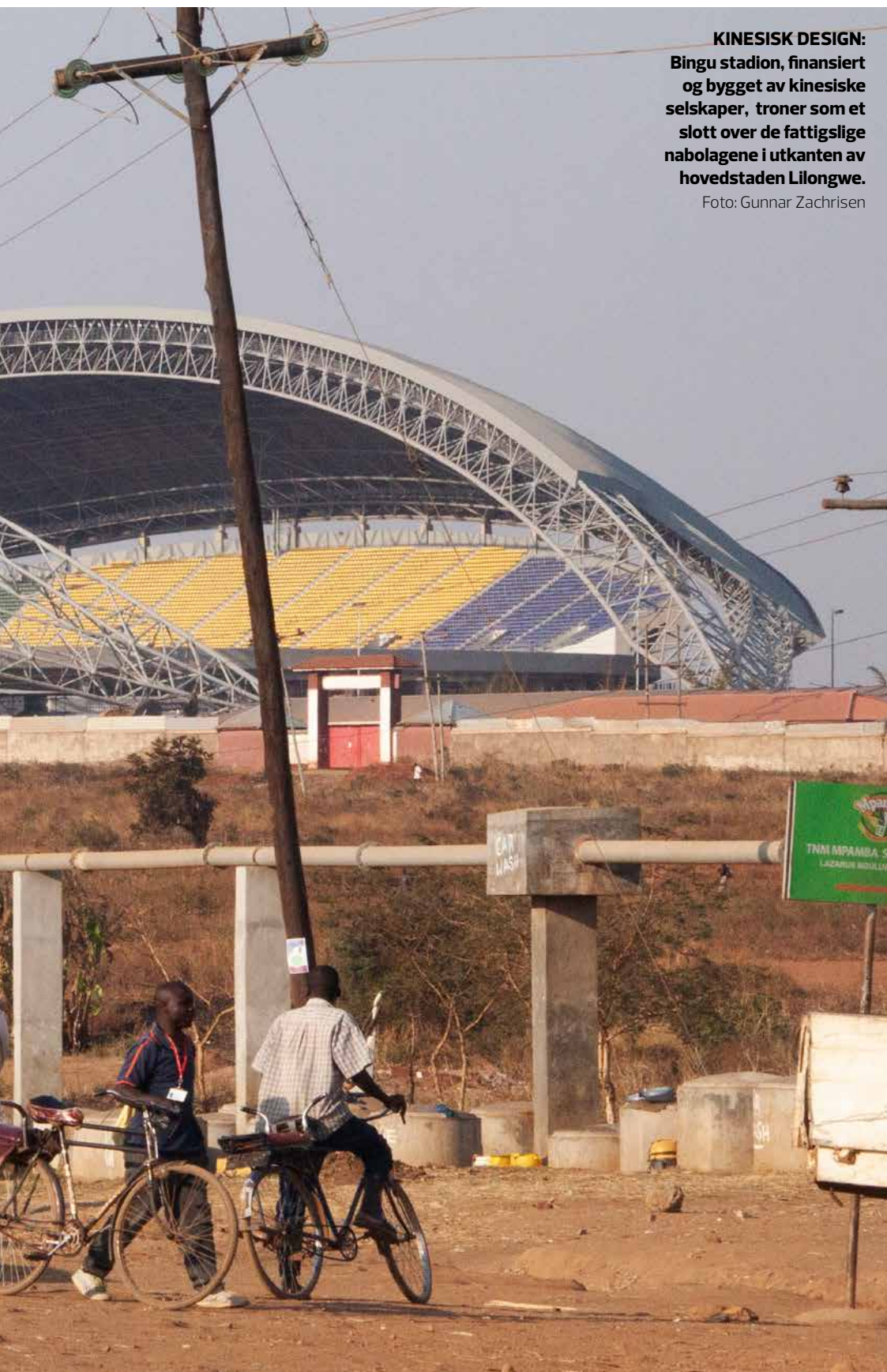
Malawis finansminister har på sin side forsikret om at landets myndigheter vil være fullt ut i stand til å betjene de lån som er tatt opp for å etablere den nye infrastrukturen.

Kinas viktigste allierte

Nabolandet Zambia, som er en god del rikere enn Malawi, er også blant de som er blitt velsignet med kinesiske investeringer og lån de siste årene.

«Byggingen av det nye stadionet har brakt glede til mange fotballfans i Malawi.»

Daniel Driyano (36), fotballelsker

KINESISK DESIGN:
Bingu stadion, finansiert
og bygget av kinesiske
selskaper, troner som et
slott over de fattigslige
nabolagene i utkanten av
hovedstaden Lilongwe.
Foto: Gunnar Zachrisen

Nupi-forsker om Kina i Afrika: – Fotballarenaer gir goodwill og innflytelse

– Store byggeprosjekter som dette gir synlighet, politisk innflytelse og «goodwill» i brede lag av folket. Kina får med dette et forsprang på andre land de konkurrerer med om innflytelse i Afrika, sier Afrika-kjenner Morten Bøås.

Av Gunnar Zachrisen

Nupis seniorforsker har observert veldig mange slike prestisjebygg på sine reiser i Afrika. Han mener en viktig forklaring til fenomenet er at Kina spiller på utålmodigheten som finnes i afrikanske land; «de er utålmodige de vil se at noe skjer».

– Kineserne har en stor diplomatisk fordel ved at de lett kan få noe til å skje. De trenger ikke årelange prosesser hvor alle mulige hensyn skal tas, og de har et effektivt institusjonelt apparat – med tette bånd mellom stat og næringsliv – som iverksettes når beslutning om prosjektet er tatt, sier Bøås.

Han mener at vestlige land og organisasjoner ikke makter å sette i gang byggeprosjekter eller infrastrukturprosjekter på den måten som Kina kan. Andre aktører som også prøver å skaffe seg økt innflytelse i Afrika, som Russland og India, har ikke nødvendige økonomiske muskler til å gjøre det samme som Kina.

– Afrika er fortsatt et satsningsområde for Kina. Slik situasjonen er nå, har Kina et stor komparativt fortrinn i den globale konkurransen om afrikanske ressurser, markedsadgang og politiske innflytelse og

støtte, sier han.

Om og hvor lenge dette fortrinnet og Afrikas interesse for Kina vil bestå, vil avhenge av om dette er prosjekter som gir avkastning, også på afrikansk side, mener han.

– Vi må håpe at disse byggeriene ikke blir stående igjen som monumenter over en ny afrikansk gjeldskrise – denne gangen ikke med gjeld til vestlige land og selskaper, men til Kina. Det gjenstår å se, og mest sannsynlig vil de langsiktige konsekvensene variere sterkt fra land til land – avhengig av hvor gjennomtenkte finansieringsavtalene har vært.

Han er bekymret for to sider ved prosjektene.

– For det første om landene har råd til å betale tilbake, fordi det dreier seg ofte om lån fra Kina, og for det andre om de selv har råd til å ivareta disse anleggene etter at de er ferdigstilt, sier Bøås.

Morten Bøås,
seniorforsker ved Norsk
utenrikspolitisk
institutt

Det har skjedd i enda større grad enn for Malawi. Med et jordsmonn rikt på kobber og kobolt er Zambia et lite, men viktig kapittel i Kinas planer om økonomisk ekspansjon i Afrika.

Landet er i dag blant Kinas viktigste økonomiske allierte i regionen. Handelen mellom Kina og Zambia var i 2016 på nesten 20 milliarder dollar – mot bare om lag 100 millioner dollar i 2000, altså 20 ganger mer.

Zambias tilnærming og tettere samarbeid med Kina har utviklet seg i takt med at internasjonal bistand til landet har krympet markant. Norge, Sverige, Storbritannia og en rekke andre bistandsgivere har enten avsluttet sine bistandsprogrammer eller trappet dem kraftig ned. Fra å finansiere 53 prosent av Zambias statsbudsjett i 2001 utgjør bistandens andel bare 2,2 prosent i dag, ifølge regjeringen. Utviklingen er i tråd med utviklingen i mange andre afrikanske land.

Har bygget to gigant-arenaer

Samarbeidet er blitt kronet med praktbygg innen kinesiskbygget sports-arkitektur: En toppmoderne

50 000 seters stadion i gruvebyen Ndola og en ny nasjonalstadion - National Heroes Stadium. Det sistnevnte, i hovedstaden Lusaka, har plass til 60 000 tilskuere. Sportsjournalister rapporterer om svært god plass på begge arenaer når lokale lag spiller sine kamper.

Kineserne har også bygget en

KINESISK DESIGN: Parlamentsbygningen i Lilongwe. Også det finansiert og bygget av kinesere. Foto: Gunnar Zachrisen

spektakulær ny regjeringsbygning, samt Zambias nye nasjonalsykehus. Sammen med sykehuset kom det også fem kinesiske kirurger, to radiologer, gynekolog, operasjonssykepleier og tolk.

I flere år var zambisk økonomi i solid vekst, men de siste par årene har mineraleksportøren opplevd inntektssvikt og sterkt økende gjeldsproblemer.

Rett før årsskiftet hevdet USAs nasjonale sikkerhetsrådgiver John Bolton at Zambias gjeld var på enorme 6-10 milliarder dollar, og i mediene florerte det rykter om konsekvensene. Ved samme anledning kalte Bolton Kinas og Russlands næringslivsstrategier i Afrika som «korrupte» og «aggressive», og forsikret om at USA ville sørge for å motvirke de to landenes økonomiske og politiske innflytelse.

Zambiske myndigheter måtte til slutt rykke ut og avvise rykter om at Kina var i ferd med å overta det nasjonale kraftforsyningsselskapet Zesco. Presidentens talsmann Amos Chanda forsikret om at total uten-

landsgjeld var på 9,7 milliarder, men at «bare» 3,1 milliarder var til Kina.

50 gudsforsatte år

Zambia og Malawi er altså bare to av mange land hvor Kina har satt sine fotavtrykk – etter invitasjon fra mer eller mindre korrupte afrikanske regjeringer. For folk flest er de synlige resultatene ny infrastruktur og mange praktbygg, som fine idrettsarenaer.

Men hva synes de egentlig om kinesernes inntog? Vår lokale korrespondent i Malawi spurte folk på gata i Lilongwe.

– Kina bruker bevisst disse synlige prosjektene for å skaffe seg goodwill. Jeg vet om mange malawiere som er skeptiske til andre giverland fordi bistanden deres er mer basert på forbruk, slik som medisiner, støtte til landbruk og utdanning, sier den 30-årige fotballentusiastene Symon Kaufa.

Han har ingenting imot at kinesiske selskaper har stått for byggingen av det nasjonale fotballanlegget, og anser Kina som en god venn av Malawi. →

20 Aktuelt

KINESISK DESIGN: Stade National de la Côte d'Ivoire, med kallenavnet Arc de Triomphe, får sitteplasser til 60 000 mennesker og forventes ferdigstilt i løpet av året. Kina har betalt for praktarenaen.

KINESISK DESIGN: Estádio 11 de Novembro, Luanda, Angola.

KINESISK DESIGN: Stade Omnisport de Bafoussam, Kamerun.

VENNSKAPELIG MØTE: Kinas president Xi Jinping og Ghanas president Nana Akufo-Addo møttes til det kinesisk-afrikanske toppmøtet i Beijing i 2018. Lille Ghana har fire store fotballarenaer som er finansiert og bygget av Kina.

Foto: Nicolas Asfour / Reuters / NTB scanpix

Soccer diplomacy

■ I 1970 sto Kina for finansiering og bygging av sin første sportsarena i Afrika. Det var på Zanzibar i Tanzania.

■ Byggingen av fotballarenaer og andre prestisjebygg skjøt fart ut over 1980- og 90-tallet, og har bare fortsatt etter årtusenskiftet.

■ Kinesiske selskaper har bygget eller renover minst 56 idrettsarenaer, fordelt på 34 land, viser Bistandsaktuelt kartlegging. Kinesiske banker har vært de primære långiverne. I kjølvannet av arenabygging har afrikanske land gjort en rekke avtaler med Kina om blant annet infrastrukturutbygging.

■ Prestisjeprosjekter med gunstig kinesisk finansiering har banet veien for et sterkere kinesisk engasjement i afrikansk økonomi. Giganten i øst har etablert ny industri, investert i lokale selskaper og vært en viktig importør av afrikanske råvarer. I tillegg har kinesiske varer i stadig større grad flommet inn over det afrikanske markedet.

← Også 36-årige Daniel Driyano er glad i fotball.

– Afrikanere elsker fotball. Kina vet at når de bygger fotballarenaer så gjør de et diplomatisk kupp, sier han.

Ingen alternativer til Kina

Det gamle Kamuzu Stadium i Blantyre var svært nedslitt og dårlig, forsikrer Driyano. I stedet for å pusse opp var det en bedre løsning å bygge nytt – og da fantes det ingen andre alternativer enn Kina, mener han.

– Byggingen av det nye stadionet har brakt glede til mange fotballentusiaster i Malawi, sier 36-åringen.

Men han frykter samtidig at dette og andre infrastrukturprosjekter på sikt vil føre til en ytterligere utarming av et allerede fattig land. I ytterste konsekvens frykter han at Kina vil overta infrastrukturselskaper, og mest av alt frykter han at Kina vil overta Bingu National Stadium.

– Lån er dyrt, og Malawis gjeld til Kina øker kraftig. Jeg frykter at landet ikke vil være i stand til å overholde sine gjeldsforpliktelser, sier han.

Andre vi snakker med er kritiske til at kineserne i altfor stor grad benytter kinesisk arbeidskraft og kinesiske materialer, istedenfor å bruke lokal arbeidskraft og materialer. På folke- og i media går også ryktene om at Kina beriker seg på lokale naturressurser,

Daniel Driyano, fotballfan.

som tømmer, elfenben og mineraler.

Kort sagt: Synspunktene blant malawiere spriker. Begeistringen for kineserne er avmålt, men samtidig er det en utbredt erkjennelse av at Afrika trenger kineserne.

Politiske kommentatorer i Øst-Afrika påpeker at stadion-boomen i Afrika de siste par tiårene har nær sammenheng med at flere og flere land har kuttet sine diplomatiske bånd til Taiwan. Som det – nøkternt, men iskaldt – ble uttrykt av Senegals president Abdoulaye Wade i et brev til Taiwan i 2005: «Land har ikke venner, de har interesser.»

Hensikten med brevet var å forklare beslutningen om å droppe diplomatiske forbindelser til Taiwan til fordel for en ny allianse Senegal – Kina.

En etter en har de afrikanske landene gjort det samme som Senegal – og droppet Taiwan til fordel for Kina. I dag har Kina ambassader i 50 av totalt 54 afrikanske land. Bare i fire ubetydelige stater glimrer Kina med diplomatiske fravær, nemlig Swaziland, Burkina Faso, Gambia og øya Sao Tome og Principe.

I vennskapets navn

Som i eksemplene Malawi og Zambia begrenser kineserne seg ikke til å bygge stadioner. Bildene av kinesisk

hurtig-bygget infrastruktur går igjen overalt i Afrika: Flyplasser, sykehus, offentlige bygninger, veier, havner, broer.

Ofte har de navn som uttrykker Kinas vennskap med landet. Den 2,2 kilometer lange «Ethio-China Friendship Avenue» i Addis Abeba ble bygget på bare 80 dager, ifølge nettstedet allafrika.com. En vennskapsby («Stade de l'Amitié») har blitt lansert i Libreville i Gabon og et sportsanlegg med samme navn i Benins hovedstad Cotonou. «China Zambia Friendship Hospital» er navnet på Zambias nye nasjonalsykehus.

Men tross navnenes signaler om vennskap er virkeligheten selvfølgelig mer rasjonell og basert på strategisk tenkning. For Beijing er infrastrukturbyggene viktige instrumenter for Kina i sin jakt på «myk makt» i Afrika. Den letter kinesisk tilgang til afrikanske markeder, kjøper politisk lojalitet og lindrer mindre entusiastiske land der Kina har viktige strategiske interesser, påpeker afrikanske forskere.

«Fordelene er vurdert nøye»

Malawi og Kina etablerte diplomatiske forbindelser først i 2008, etter at Kina hadde presset myndighetene i Malawi til i all hast å oppgi mer enn 40 års diplomatiske forbindelser med Taiwan.

«Vi har besluttet å skifte fra Taiwan til fastlands-Kina, etter å ha vurdert nøye de fordeler vi vil få fra fastlands-Kina,» het det dengang i en uttalelse fra Malawis utenriksminister.

Det ble begynnelsen på de varmere forbindelsene til Kina, som nå er blitt kronet med det nye nasjonalstadionet, Bingu Stadium; som troner som et slott over de enkle nabolagene og forsøplede jordene i nærområdet.

Er prestisje-byggenes tid over?

Men kanskje er stadiondiplomatiets dager snart forbi på det afrikanske kontinentet? I hvert fall er det det hvis man skal ta Kinas leder Xi Jinping på ordet. Foran en sal full av afrikanske statsledere advarte han i 2018 mot at midler fra Kina ble brukt på «jåleprosjekter».

Det var under den 6. såkalte «China-Africa Entrepreneur Conference», som ble avholdt i Beijing. President

Xi bebudet der 60 milliarder dollar i kapitaloverføringer til Afrika de neste tre år. De 60 milliarder skulle i stedet for jåleri-formål «rettes mot de store flaskehalsene i utviklingen» av Afrika, lovet han.

Pengene fordeler seg på 15 milliarder dollar i rentefrie lån, 20 milliarder i andre typer lån, 10 milliarder i «utviklingsfinansiering» og 5 milliarder til innkjøp av afrikanske varer. Samtidig oppfordret Xi kinesiske selskaper til å investere for minst 10 milliarder dollar i regionen. En tilsvarende investeringspakke på 60 milliarder dollar ble annonsert i 2015.

«Det kinesisk-afrikanske samarbeidet skal gi kineserne og afrikanerne håndgripelige gevinster, og suksesser som kan ses – og som kan merkes,» lød det fra Xi Jinping.

Men helt slutt på sportsdiplomati er det ikke. Kina er nettopp nå i gang med å oppføre et 60 000 seters stadion i Elfenbenskystens hovedstad Abidjan. Det såkalte «Arc de Triomphe» (Triumfbuen) skal bli et nytt nasjonalstadion og stå klar til, at landet er vertskap for African Cup i 2021. Stadionet, hvis pris nærmer seg en milliard norske kroner, er ifølge Elfenbenskystens sportsminister «en gave» fra Kina. Andre kinesiske stadioner er på vei i Rwanda og Guinea Bissau. ■

Her finner du de kinesiskbygde arenaene

Vi har kartlagt minst 56 fotballstadioner i Afrika. Alle er bygget og finansiert av Kina. Ruvende, flotte prestisjebygg. Med tribune plass for mellom 20 000 og 60 000 tilskuere.

Angola

■ Estádio 11 de Novembro, Luanda, 48.500 plasser, innviet 2009.

■ Estádio Nacional de Ombaka, Benguela, 35.000 plasser, innviet 2010.

■ Estádio Nacional do Chiazí, Cabinda, 20.000 plasser, innviet 2010.

■ Estádio Nacional da Tundavala, Lubango, 20.000 plasser, innviet 2010.

Benin

■ Stade de l'Amitié, Cotonou, 20.000 plasser, innviet 1983.

Burkina Faso

■ Stade du 4 Août, Ouagadougou, 35.000 plasser, innviet 1984.

Den sentralafrikanske republikk

■ Stade Barthélemy Boganda, Bangui, 20.000 plasser, innviet 2006.

Djibouti

■ El Hadj Hassan Gouled Aptidon Stadium, Djibouti City, 10.000 plasser, innviet 1993.

DR Kongo

■ Stade des Martyrs de la Pentecôte, Kinshasa, 80.000 plasser, innviet 1994.

Elfenbenskysten

■ Arc de Triomphe, Abidjan, 60.000 plasser, forventet innviet 2019–2020.

Ekvatorial-Guinea

■ Estadio de Bata, Bata, 35 700 seter, innviet i 2007.

■ Nuevo Estadio de Malabo, Malabo, 15 250 seter, innviet i 2007.

Gabon

■ Stade d'Angondjé (også kalt: Stade de l'Amitié Sino-Gabonaise), Libreville, 40.000 plasser, innviet 2011.

■ Stade D'Oyem, Oyem, 20.500 plasser, innviet 2017.

■ Stade de Port-Gentil, Port-Gentil, 20.000 plasser, innviet 2017.

■ Stade Omar Bongo, Libreville, 41.000 plasser, innviet 2018.

Gambia

■ Independence Stadium, Bakau, 30.000 plasser, innviet 1984.

Ghana

■ Tamale Stadium, Tamale, 20.000 plasser, innviet 2008.

■ Sekondi Takoradi Stadium, Sekondi Takoradi, 20.000 plasser, innviet 2008.

■ Accra Sports Stadium, Accra, 40.000 plasser, renoverert i 2007.

■ Baba Yara Stadium, Kumasi, 40.528 plasser, renoverert i 2007–08.

■ Cape Coast Sports Stadium, Cape Coast, 15.000 plasser, innviet 2016.

Guinea

■ Stade de Nongo, Conakry, 50.000 seter, innviet i 2011.

Guinea-Bissau

■ Estadio 24 de Setembro, Bissau, 20.000 seter, innviet i 1989.

■ Arbeidet med et nytt kinesiskbygget stadion, 45.000 seter, påbegynt i 2017.

Kamerun

■ Stade Municipal (indendørs multiarena), Yaoundé, 5.000 plasser, innviet 2009.

■ Limbe Omnisport Stadium, Limbe, 20.000 plasser, innviet 2016.

■ Stade Omnisport de Bafoussam, Bafoussam, 20.000 plasser, innviet 2016.

Kapp Verde

■ Estádio Nacional de Cabo Verde, Praia, 15.000 plasser, innviet 2014.

Kenya

■ Moi International Sports Centre, Nairobi, stadion med 60.000 seter, samt hotell og svømmebasseng. Innviet i 1987. Stor kinesisk støttet renovering 2010–2012.

Liberia

■ Samuel Kanyon Doe Sports Complex, Monrovia, 35.000 seter, innviet i 1986.

Malawi

■ Bingu Stadium, Lilongwe, 40.000 seter, innviet i 2017.

Mali

■ Du stod 26. mars, Bamako, 50 000 seter, innviet i 2001.

Marokko

■ Prins Moulay Abdellah Stadium, Rabat, 52.000 seter, innviet i 1984.

Mauritania

■ Stade Olympique, Nouakchott, 20.000 seter, innviet i 1983.

Mauritius

■ Anjalay Stadium, Belle Vue Maurel, 18.000 seter, innviet i 1991.

Mosambik

■ Estádio do Zimpeto, Maputo, 42.000 seter, innviet i 2011.

Niger

■ Stade General Seyni Kountché, Niamey, 35.000 seter, innviet i 1989. Ombygget og utvidet i 1999.

Republikken Kongo

■ Stade Municipal de Kintélé, Brazzaville, 60.000 seter, innviet 2015.

Rwanda

■ Amahoro Stadium, Gasabo, 30.000 seter, innviet i 1989.

■ Byggingen av tre nye stadioner i Bugesera, Ngoma og Nyagatare startet i 2019, hver med 3000 seter.

Senegal

■ Léopold Sédar Senghor Stadium, Dakar, 60.000 seter, innviet i 1985.

■ National Wrestling Arena, Dakar, 20.000 seter, innviet i 2018.

Sierra Leone

■ National Stadium, Freetown, 36.000 seter, innviet i 1980.

■ Bo Stadium, Bo, 25.000 seter, innviet i 2006.

Somalia

■ Mogadishu Stadium, Mogadishu, 60.000 seter, innviet i 1978.

Tanzania

■ Amaan Stadium, Zanzibar, 15.000 seter, innviet i 1970. I tillegg kinesisk remodeling og forlengelse 2010.

■ Uhuru Stadium, Dar es Salaam, 23.000 seter, forlengelse 1960.

■ Tanzania National Stadium (også kjent som Benjamin Mkapa Stadium), Dar es Salaam, 60.000 seter, innviet 2007.

Togo

■ Stade de Kégué, Lomé, 30.000 seter, innviet i 2000.

Tsjad

■ Stade Omnisports Idriss-Mahamat-Ouya, N'Djamena, 30.000 seter, innviet i 1987.

Uganda

■ Mandela National Stadium, Kampala, 40.000 seter, innviet i 1997.

Zambia

■ National Heroes Stadium, Lusaka, 60.000 seter, innviet 2014.

■ Levy Mwanawasa stadion, Ndola, 50.000 seter, innviet 2012.

■ Ombygging og forlengelse av Independence Stadium, Lusaka, 30.000 seter.

Zimbabwe

■ National Sports Stadium, Harare, 60.000 seter, innviet i 1987.

«Vi skifter (...) etter å ha vurdert nøye de fordeler vi vil få fra fastlands-Kina.»

Malawis utenriksminister, i uttalelse om skifte fra Taiwan til Kina.

22 **Aktuelt**

365 dager med Etiopias reformleder

Abiy Ahmed overtok som statsminister i Etiopia for ett år siden. Han overtok et land i unntakstilstand, etter omfattende protester mot ett av de mest undertrykkende regimene i Afrika, kanskje i hele verden. **Av Andualem Sisay Gessesse, i Etiopia**

Likevel tok det ikke Abiy Ahmed lang tid å vinne støtte fra et flertall av etiopierne, og internasjonal anerkjennelse.

I løpet av kort tid opphevet han unntakstilstanden, løslot tusener av politiske fanger, liberaliserte telebransjen og andre lukrative sektorer, lot opprørsgrupper og opposisjonspolitikere i eksil komme hjem, og gjenopprettet fred med nabolandet Eritrea.

Han gjennomførte også reformer i de viktigste sikkerhetsinstitusjonene, fra etterretningen til de militære, det føderale politiet og fengselsadministrasjonen, og gjorde slutt på den langvarige dominansen til Tigray People Liberation Front (TPLF) innen den regjerende koalisjonen.

Kunne forby konserter

– De fleste av oss har kort hukommelse. Addis Abeba var en by der

en populær sanger fikk forbud mot å holde konsert...det var et land der man ikke kunne finne sine arresterte familiemedlemmer eller vite noe om hvor de var, sa statsminister Abiy nylig, på sin andre pressekonferanse siden han kom til makten.

Men etter ett år står Abiy fortsatt overfor en rekke utfordringer. De to største er trolig etniske konflikter flere steder i landet og to millioner internt fordrevne. **Samtidig må man også huske på at statsminister Abiy har vært utsatt for et attentatforsøk.**

Nylig møtte statsministeren kraftige protester fra deler av befolkningen i hovedstaden, Addis Abeba. Proteststormen kom etter en uttalelse fra hans eget parti, Oromo Democratic Party, som er ett av de fire partiene i den regjerende koalisjonen Ethiopian Peoples' Revolutionary Democratic Front (EPRDF).

Striden brøt løs for om lag to uker siden, da Oromia-regionen kom med en erklæring der de gikk mot tildeling av subsidierte borettslagsboliger til flere tusen innbyggere i Addis Abeba. Disse menneskene hadde spart penger i mer enn ti år for å kunne delta i tildelingen.

Oromia-regionen hevdet imidlertid at boligene var bygd på Oromia-territorium, som administrasjonen i Addis Abeba hadde skaffet seg ved å kaste ut oromo-bønder. De utkastede hadde heller ikke fått skikkelig kompensasjon, ble det sagt.

En tredel er oromoer

Oromo er den største folkegruppen i Etiopia, og utgjør en tredel av landets befolkning. Oromia-regionen er ledet av politikeren og akademikeren Lemma Megersa, som har spilt en sentral rolle i statsminister Abiys

Abiy Ahmed, Etiopias nye statsminister, er under press fra ulike etniske grupper.

reformprosess.

Før regionen kom med sin erklæring, som opprørte mange innbyggere i Addis Abeba, hadde oromo-aktivisten Jawar Mohammed organisert en demonstrasjon mot tildelingen av boligene. Regionens erklæring kom som et ekko av demonstrasjonen og dens krav.

Statsminister Abiy svarte med å sette ned en komité som skal løse grensedisputten mellom Oromia og Addis Abeba. Det møtte kritikk fra innbyggere i Addis Abeba, fordi komiteen har medlemmer fra den politiske ledelsen fra de to regionene som begge er oromoer.

Den berømte journalisten og menneskerettsaktivisten Eskinder Nega, som nylig ble løslatt fra fengsel som resultat av reformprosessen, har stilt seg i spissen for protestene mot Oromia-regionens krav. Hans gruppe,

som har fått navnet Balderas, framholder at ingen folkegruppe har spesiell rett til Addis Abeba. Byen tilhører alle sine innbyggere, mener de.

Har stor støtte i Addis

Lederne i Balderas sier de vil jobbe fram mot valget i 2020 for at innbyggerne i Addis Abeba og i andre deler av landet ikke skal gi sin stemme til noe parti eller gruppe som hevder de har særlige rettigheter til byen Addis Abeba.

Balderas fikk raskt oppslutning fra mange innbyggere i Addis Abeba. Statsminister Abiy reagerte med å stemple Balderas' utspill og aktiviteter som en krig mot hans regime.

Senere har politiet stoppet en pressekonferanse med Eskinder Nega og hans team. Politiet opplyste at de handlet på ordre fra høyere

Folkegrupper

■ Det er mer enn 90 etniske grupper i Etiopia.

■ Oromoer utgjør rundt 35 prosent av befolkningen, amharene cirka 27 prosent, og tigrayerne omlag 6 prosent. Somali-talende utgjør rundt 4 prosent.

■ I keisertiden og under det marxistiske Dergen-styret var det amharene som dominerte maktposisjonene. Senere, under TPLF og EPRDF, økte tigrayerne sin innflytelse.

■ Under statsminister Abiy er tigrayerne politiske makt blitt redusert i regjeringskoalisjonen, mens oromoene har inntatt flere maktposisjoner.

Kilde: Store norske leksikon / Wikipedia

Støttespillere av oromo-aktivisten Jawar Mohammed under en demonstrasjon i byen Kemise i oktober ifjor. Jawar har gått i bresjen for de sterke protestene mot at hovedstadsbeboere skal få tildelt boliger på et oromo-territorium.

Foto: Tiksa Negeri / Reuters / NTB scanpix

myndighet. Det viste seg å være statsministerens kontor, som opplyste at pressekonferansen var stoppet fordi de hadde fått informasjon om at noen planla et angrep på Eskinder Nega i forbindelse med pressekonferansen.

De tilbød også Balderas-lederne å holde sin pressekonferanse i trygge omgivelser, enten ved statsministerens kontor eller i nasjonalforsamlingen. Et medlem av Balderas har på Facebook karakterisert tilbudet som ei felle med formål å splitte Balderas fra folket i Etiopia.

Oromo-leder i mediestorm

Oromia-regionens president Lemmy Megersa, som har vært populær blant etiopiere flest for sin sentrale rolle i reformprosessen, har også møtt kraftig kritikk i det siste. Han skal ha uttalt, på oromo, at han planlegger å

endre demografien i Addis Abeba ved å flytte tusenvis av internt fordrevne oromoer til byen. Han har selv avvist at han skal ha sagt noe slikt. I et møte med næringslivsfolk i Oromia-regionen lørdag sa han at han ikke er så gal at han en gang ville tenkt det, langt mindre sagt det.

Samtidig har Bekele Gerba, som leder et oromo-opposisjonsparti og nylig ble løslatt fra fengsel, pustet til glørne ved å erklære at oromoer bare må bruke sitt eget språk i sine daglige gjøremål, for å styrke oromo-kul-

«Dersom de etniske spenningene ikke håndteres på en god måte, kan de true hele Abiys reformprosess.»

turen. Han la til at giftermål mellom oromoer og andre etniske grupper har svekket oromo-kulturen. Utspillet har gitt gjenlyd på sosiale medier de siste ukene.

Statsminister Abiy har også fått kritikk fordi han har fylt toppstillinger i regjeringsapparatet med oromoer, til fortrensel for amharaer, som hans parti samarbeidet med for å få slutt på TPLF-dominansen. Abiy avviser påstanden.

– Man kan ikke gjøre alt etter etniske formler, slik to hydrogenatomer og ett oksygenatom trengs for å få vann, sa han nylig til journalister.

Kan true hele reformprosessen

Statsministerens største utfordring i de kommende ukene og månedene er de etnisk ladde konfliktene om Addis Abeba, og hvordan han vil takle

protestene fra Balderas-gruppen. Han skal angivelig møte protestgeneral Eskinder Nega snart, og må også gjenvinne hjertene til hovedstadens innbyggere og til etiopiere i utlandet. Etiopiske diaspora-grupper har i et brev nylig uttrykt bekymring for reformprosessens framtid.

Mange frykter at protestene i hovedstaden, dersom de ikke håndteres på en god måte, kan true hele hans reformprosess og kraftig forverre allerede eksisterende etniske konflikter i det østafrikanske landet. ■

Artikkelforfatter Andualem Sisay Gessesse er etiopisk journalist med lang erfaring fra politisk rapportering. Han skriver blant annet for nettstedet *New Business Ethiopia* og de Nairobi-baserte avisene *Daily Nation* og *East African*.

24 Intervjuet

FN-reform:

— Om Apple eller Samsung hadde drevet slik, ville de ikke eksistert i dag

En norsk tidligere FN-topp har klare tanker om hvorfor en FN-reform er viktig. Her snakker Erik Solheim om innholdstomme møter, om *Volvo Ocean Race* og om alle FN-rapportene som ville nådd et annet solsystem om de ble lagt i stabel. **Av Espen Røst**

— **F**N ble opprettet i en tid da nesten alle mennesker levde i fattigdom og det enda ikke fantes et klart svar på hva som kunne bringe utvikling. Slik er det ikke lenger. Det er ikke mangel på penger og vi vet hva som må til for å skape utvikling, sier Erik Solheim.

Den 63-årige tidligere lederen for FNs miljøprogram (UNEP) gikk av i november etter at FN-revisorer hadde kommet med sterk kritikk av UNEP-sjefens reisevirksomhet. Når Bistandsaktuelt møter Solheim i hans hjem i Oslo, har han «fått litt distanse til FN-jobben» – og er klar til å gi sitt syn på hva som må til for at Verdensorganisasjonen skal levere på sitt mandat. Som: Ett FN.

– FN må tilpasse seg en ny virkelighet – og det faktum at FN penge-messig er en marginal aktør. Det finnes ikke noen land i verden der FNs andel av statsbudsjettet er så mye som én prosent, men fortsatt dreier veldig mye av tenkningen seg rundt pengene og små prosjekter som kan hjelpe folk i en landsby her og der. Dette er helt perifert, for det som skaper utvikling er riktig politikk, store investeringer gjennom næringslivet – og et sterkt fokus på utdanning.

– Er FN-systemet, slik det nå er innrettet, selv et hinder for å nå bærekraftsmålene?

– I hvert fall er dette fokuset på små prosjekter et hinder for fram-skrutt. Madagaskar og Sør-Korea var ganske like utviklingsmessig på 1950-tallet. I dag har folk på Madagaskar omtrent samme levekår som sine besteforeldre, mens Sør-Koreas innbyggere er blitt 390 ganger rikere. Dette skyldes ikke at de har hatt flere små-prosjekter, men at de fikk politikken riktig.

Endeløse seminarer

Solheim mener FN – på noen områder – kan spille en viktig rolle i det 21. århundre.

– FN kan for eksempel være et forum for å finne ut hva som er riktig utviklingspolitikk: Hvordan har Etiopia klart å redusere barnedødeligheten med to-tredeler, hvorfor har Vietnam et skolesystem med bedre resultater enn det norske, og hvordan ble Rwanda det reneste landet i verden? Dette er viktige framskritt andre land kan lære av.

– FN kan også bidra til å koble næringsliv og politikk sammen, eller være en spydspiss i kampanjer – som vi i FN Miljø var i forhold til plast og som WHO har vært i forhold til vaksiner. Dette er tre viktige oppgaver for FN, men da må man konsentrere kreftene om disse. Vi er nå i den uheldige situasjonen at FN, for å opprettholde masse arbeidsplasser, driver altfor mange små-prosjekter. Summen av dette blir å bevare noe som ikke fungerer.

– Vise-generalsekretær Amina Mohammed har uttalt at reformene vil ta FN-systemet fra en kakofoni til en symfoni for å nå bærekraftsmålene. Er FN en kakofoni?

– Ja. For at venstre- og høyrehånda i FN skal klare å jobbe sammen, må medlemslandene ha felles tankegodd. Jeg har vært på endeløse seminarer der folk snakker i timevis om at én driver et utdanningsprosjekt i en landsby, en annen driver et kvinneprosjekt i nabolandsbyen og den tredje driver et HIV-prosjekt i den tredje. Slike små-prosjekter skaper ikke store framskritt.

– Er det konkrete eksempler fra din hverdag som UNEP-sjef, der du ble hindret på grunn byråkratiske prosesser?

– Det tok et år å ansette folk i sen-

trale posisjoner. Om Apple eller Samsung hadde drevet rekruttering slik, ville de ikke eksistert lenger. Det er også umulig å sparke folk som ikke gjør jobben sin, fordi systemene – som i utgangspunktet er laget med de beste hensikter – gjør det umulig. Gutteres har uttalt at personalreglene i FN er noe av det rareste han har sett.

Hindrer utvikling

Solheim retter blikket mot de mange FN-rapportene som hvert år publiseres.

– Om man la alle disse rapportene oppå hverandre, ville de nå langt ut i et annet solsystem. Tidligere var det ikke så lett å måle om disse rapportene ble lest eller ei. Nå vet vi at veldig få leses. Da bør man stille seg spørsmålet om de har eksistensberettigelse. FN er fullt av folk som ikke tør å prøve noe nytt. Jeg gjorde det og måtte stå for det.

– Hva tenker du på da: Sponsoravtalen UNEP inngikk med Volvo Ocean Race?

– Det er et godt eksempel. Det er alltid risiko ved å samarbeide med næringslivet, men risikoen ved å ikke samarbeide er mye større – for da vil man ikke få innflytelse på trillionene, men på millionene. Da jeg kom til UNEP, fikk jeg høre at det var umulig å samarbeide med næringslivsaktører. Hele ledergruppa hevdet at det finnes en resolusjon fra FNs generalforsamling i 1946 som sier at man ikke kan ha FN-logoer ved siden av en bedrifts logo. Det finnes en mil-

« Om man la alle disse FN-rapportene oppå hverandre, ville de nå langt ut i et annet solsystem »»

lion resolusjoner i FN. Mange er til hinder for utvikling.

– Du snakker mye om positive utviklingstrekk. FN-systemet serverer ofte offentligheten skrekkehistorier om sult og elendighet. Bør FNs kommunikasjonsarbeid også reformeres?

– Absolutt. FNs kommunikasjon henger stort sett fast i et negativt verdensbilde. Det er farlig. Nesten alle barn i verden er vaksinert, vi lever lenger og løser store miljøproblemer. Og vi lever på det fredeligste tidspunktet i historien. I tillegg til at et slikt negativt bilde er feil, er det farlig fordi det demobiliserer. Det er ikke mulig å skremme folk til handling.

– Du har tidligere uttalt at du har besøkt mange utviklingsland der landets lederskap ikke ser noen grunn til å møte FNs stedlige representanter. Hva forteller dette om FN?

– De tenker nok at FN-folk kommer med hevet pekefinger og forteller dem hva de skal gjøre. Ta India som

Vinteren har gitt Erik Solheim avstand til jobben han fratradte i november i fjor. Den avgatte sjefen for FN Miljø er foreløpig hemmelighetsfull om veien videre, men forteller at han er i dialog med flere potensielle arbeidsgivere. I dette intervjuet deler han sine tanker om hvorfor FN nå er helt avhengig av å reformeres.

Foto: Espen Røst

eksempel: Under statsminister Modis ledelse er det bygget 90 millioner toaletter på landsbygda. Om det da kommer noen utenfra og sier de kan bygge 500 toaletter i noen landsbyer i Madra Pradesh, sier det seg selv at det ikke er veldig interessant.

– Holder ikke å rydde en strand

– Jeg tror du mener FN har et for tungrodd byråkrati. Men for å måle resultater og sikre en effektiv gjennomføring, trenger man vel et godt og velfungerende byråkrati?

– Selvsagt, men man trenger ikke tungrodd regler der folk må sende en beslutning til seks ulike instanser for å få den godkjent. Det finnes gode, alternative modeller fra næringslivet som viser at dette er mulig å få til på enklere måter. Folk i FN-systemet må levere resultater og må måles på om det de driver med bidrar til utvikling. Om man spør mange i FN hva de gjorde i fjor, vil de si: «Vi avholdt tre konferanser og leverte tre rapporter». Men dette er

virkemidler, ikke resultater. Om det FN-ansatte gjorde i fjor, ikke bidro til et bedre landbruk i Ghana eller bedre utdanning i Bangladesh, er de jo helt formålsløse.

– Har giverland – som Norge – god nok kontroll med det som skjer i de ulike FN-organisasjoner, hvordan midlene blir brukt?

– Nei, men jeg tror heller ikke det viktigste er revisjon på den siste krona. Det viktigste er å spørre seg: «Hva er det Norge vil med FN?». For eksempel kunne man brukt FN som en risikoavlastning for næringslivsinvesteringer, da ville man kunne mangedoblet investeringene.

– Da du gikk av som UNEP-sjef uttalte du at du var blant FN's største reformatorer. Konkret; hva har du gjort som gjør at du fortjener en slik betegnelse?

– Om noen kommer på jobb klokka 10 og går klokka 14 – og i tillegg har hatt en lang kaffepause i midten, er det selvfølgelig problematisk. Jeg har på alle tenkelige måter forsøkt

å endre tankegangen om at antall rapporter man lager og antall konferanser man avholder, ikke er et mål på suksess. Jeg har forsøkt å dempe byråkratiet og lage en mye mindre hierarkisk organisasjon. Jeg har fått på plass samarbeid med privat næringsliv – og forankret dette på et høyere politisk nivå. Om man vil fjerne platen i havene holder det ikke å rydde en strand.

Manglende kontroll

– Guterres ønsker reform, likevel måtte du gå. Du har uttalt at ulike krefter i FN-systemet ikke likte din form. Hvilke krefter i FN er det som ikke ønsker reform?

– Folk som er blitt bedt om å jobbe på en smartere måte. Folk som er late, og som føler seg berettiget til toppjobber og ikke tåler at yngre mennesker kan gjøre en bedre jobb. Lista er lang. Dette er ikke spesielt for FN, men FN har veldig mange systemer for å beskytte de som jobber sakte eller dårlig, og veldig få for å

premiere dem som vil gjøre en god jobb.

– Du har klaget over hvordan FN's internrevisjon behandlet deg – men er det ikke slik at det er FN's kontrollsystemer som for ofte har svikket?

– FN har manglende kontroll på de store spørsmålene og detaljkontroll på de små. Fremfor alt er det manglende resultatmåling, og det er fundamentalt problematisk. Man må ha systemer for å måle resultater, ikke for å måle prosesser.

– Om FN's generalsekretær nå ringer og sier; «du klarte ikke UNEP-jobben, men vi trenger deg her i New York for å lede FN's reformarbeid». Hva ville du startet en slik jobb med?

– Med å stille det fundamentalt viktige spørsmålet: Hvorfor er Sør-Korea i dag 390 ganger rikere enn de var på 1950-tallet. Hvordan kan vi ta lærdom av det, og få det til å gjennomsyre alt FN gjør. Vi må gjøre FN effektivt og mindre byråkratisk og hierarkisk. ■

Meninger

Næringslivet bør ha en lov om aktsomhet

Regjeringen kom litt skjevt ut i starten, men har muligheten til løse en årelang utfordring. Det dreier seg om å regulere norsk næringsvirksomhet i utlandet på en måte som favner tilstrekkelig bredt. **Av Øyvind Eggen**

Da Kristelig Folkeparti gikk inn i regjering, tok partiet med seg et menneskerettighetsengasjement som får økende oppmerksomhet i flere land: Kampen mot moderne slaveri – en samlebetegnelse for slavelignende arbeid både i tradisjonelle industrier, uformelt arbeid og menneskehandel. Dette er åpenbart en viktig sak, og den foreslåtte bistandssatsingen virker fornuftig.

Regjeringen vil også utrede en lov mot moderne slaveri. Det er derimot ingen god idé.

Et blindspor

Moderne slaveri er nemlig bare ett av mange problemer som norske bedrifter kan komme i berøring med når de engasjerer seg internasjonalt. Når man først skal starte et omfattende lovarbeid, bør det ikke avgrenses til den ene menneskerettighetsutfordringen nevnt i regjeringserklæringen. Da blir loven smal og lite relevant, nærmest et blindspor.

Om regjeringen endrer fokus, kan initiativet derimot snus til å bli veien til en løsning på en utfordring som har vært debattert i årevis: Gang på gang ser vi norske bedrifter involvert i miljøødeleggelser og menneskerettighetsovergrep i utlandet. Det skjer selv om de fleste store bedrifter tar samfunnsansvar på alvor, og tross en rekke myndighetsinitiativer for å gi bedriftene små dytt i riktig retning. Det har ført til stadige krav om regulering av bedriftenes utenlandsengasjement, med argumentet «frivillighet er ikke nok».

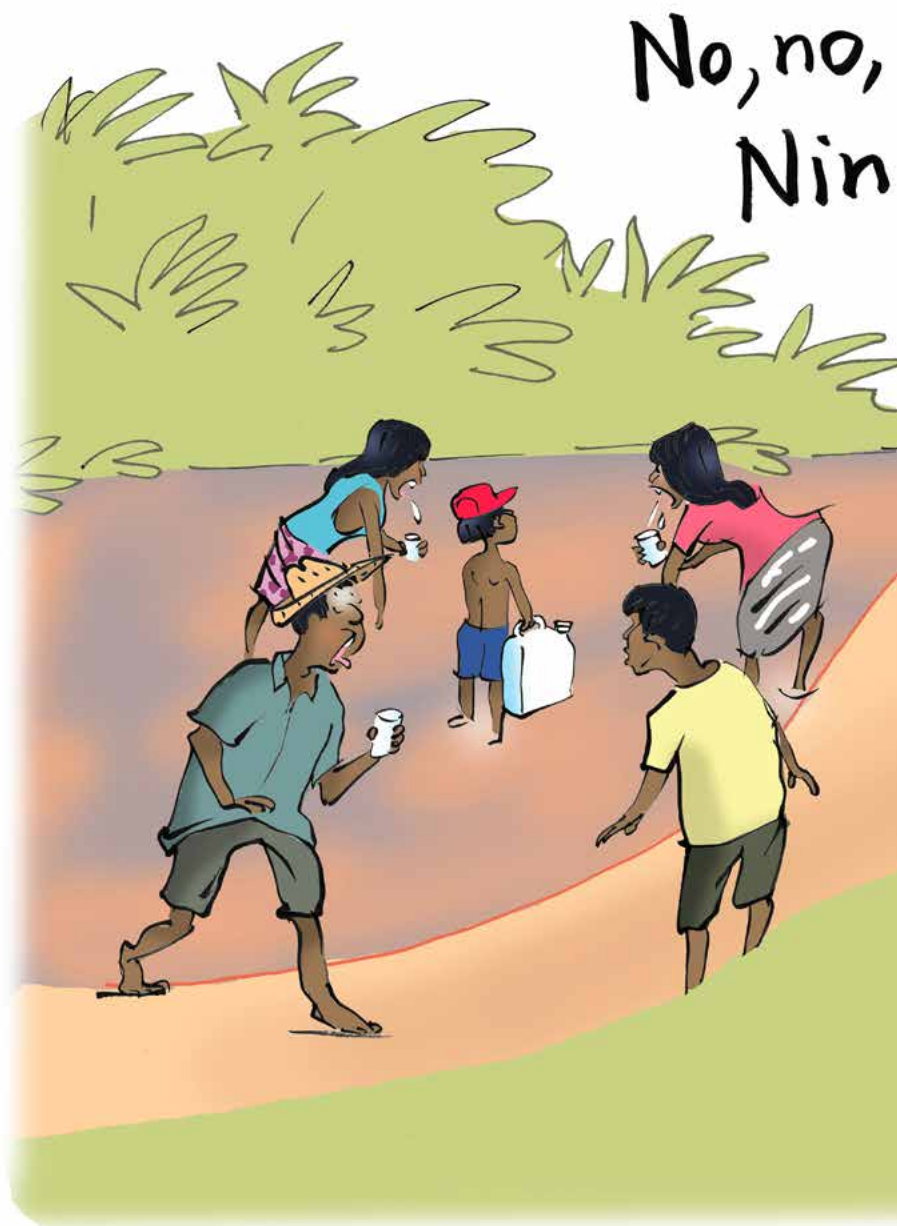
De fleste initiativ til strengere regulering strander imidlertid på ett punkt: Selv om kravet er legitimt, er det både prinsipielt og praktisk krevende – men ikke umulig – å holde norske bedrifter ansvarlig for virksomhet under andre lands lovgivning. Dessuten ligger de største utfordringene ikke innenfor bedriftens egen virksomhet, men i leverandørkjeden, som er enda vanskeligere å regulere.

Hydro i Brasil

Hydros utslippsskandale i Brasil i fjor er godt kjent, men egentlig ikke typisk, for det gjelder et anlegg Hydro selv eier og følgelig står fullt ansvarlig for. Vanligere er det at norske bedrifter opplever menneskeretts- og miljøproblemer lenger ned i sine leverandørkjeder.

Hydro henter råvarer i Brasil fra en gigantisk gruve i Trombetas, som ligger innenfor en nasjonalpark der mange lever i og av skogen. Selskapet kjøper 45 prosent av Trombetasgruvens produksjon og er derfor åpenbart medansvarlig for miljøødeleggelsene og eventuelle brudd på menneskerettighetene, men står ikke juridisk ansvarlig for denne virksomheten.

I mange tilfeller er forbindelsene enda mer indirekte, uten kontakt mellom den norske bedriften og råvareleverandøren. Palmeolje fra Indonesia eller mineraler fra Kongo kan godt tenkes å stamme fra områder der det er begått menneskerettighetsbrudd for å gi plass til industrien, men det er nesten umulig å vite i hvert enkelt tilfelle.

Ikke vond vilje

De fleste bedrifter ønsker selvsagt ikke å være del av verdikjeder om starter med miljøødeleggelser eller menneskerettighetsbrudd. Når det likevel skjer at bedrifter havner i baret, er det oftest ikke på grunn av vond vilje, men snarere manglende aktsomhet fra bedriftens side.

Tilfellet Hydro i Brasil kan forklares med uaktsomhet på alle nivåer. Det har åpenbart vært slurvet med de tekniske installasjonene, men skandalen ble kraftig forsterket av at selskapet ikke hadde investert nok i å forstå sine omgivelser og etablere et godt forhold til sine naboer. Framtiden vil vise om selskapet har lært,

og om det vil vise aktsomhet også når det gjelder leverandørkjeden.

Aktsomhetslov

En ny lov om aktsomhet for næringslivet vil være en juridisk nyvinning som gjør det mulig å omgå vanlige argumenter mot lovregulering av bedrifters utenlandsengasjement. I stedet vil man være nødt til å foku-

« Tilfellet Hydro i Brasil kan forklares med uaktsomhet på alle nivåer. »

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Vil skole for alle bli en realitet i Afrika?

Mangelen på koordinering på utdanningsfeltet er større enn på flere tiår, skriver mangeårig Unesco- og OECD-medarbeider Birger Fredriksen.

■ DEBATT

Norge bør bidra til fred i Afrikas Great Lakes-region

Norge bør nå engasjere seg for fred og stabilitet i området rundt de store sjøer i Afrika, mener generalsekretær i KrF Hilde Frafjord Johnson.

■ DEBATT

Kampen mot terror rammer ofre for terror

Antiterrorlovgivning kan gjøre det ulovlig for humanitære organisasjoner å gi hjelp til sivilbefolkningen i enkelte områder, skriver generalsekretær i Flyktninghjelpen Jan Egeland.

señor
gun problema
aqui!

sere på nettopp aktsomhet. Hydro må selvsagt svare overfor Brasils myndigheter for sine utslipp, men årsaken til problemene er uaktsomhet, som er hovedkontorets ansvar.

Aktsomhet bør derfor lovreguleres der bedriften hører hjemme. Om bedrifter pålegges å gjøre ordentlig forarbeid, reduseres risikoen for at norske bedrifter bidrar til miljødelegger og menneskerettsbrudd, til nytte for alle parter.

Aktsomhetslover utredes eller diskuteres i flere europeiske land, og er vedtatt i Frankrike. Dette er en bredere og mer moderne tilnærming til lovregulering av bedrifter enn den eldre anti-slaveri-loven i Storbritan-

nia, som regjeringen har valgt som modell.

Sats på bredde!

Arbeidet med en anti-slaveri-lov vil kreve mye ressurser til lovarbeid for å håndtere bare en av mange typer menneskerettsbrudd. Det kan i praksis parkere arbeidet for bredere lovregulering av næringslivets utenlandsengasjement i lang tid.

Hvis regjeringen derimot ser mot fastlands-Europa og tar sikte på en bredere orientert aktsomhetslov, kan den både kvittere ut sine løfter i regjeringsplattformen om moderne slaveri, og samtidig oppnå mye mer for menneskerettsligheter og miljø. ■

Øyvind Eggen

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Øyvind Eggen, Regnskogfondets leder. Han er også kjent som bistandskommentator og tidligere fagdirektør i Norad.

Foto: Espen Røst

Sett fra sør av Deusdedit Ruhangariyo

Kampala – byen som aldri sover

NÅR DU GÅR i Kampala midt på dagen, kan man lett få inntrykk av at byen umulig kan ha noe særlig natteliv å skryte av. Siden innbyggerne har en såpass laidback holdning som de har, er det jo fort gjort å konkludere med at folk her går rett til sengs etter en hektisk dag. Men aldri har du tatt mer feil!

Sannheten er at Kampalas natteliv virkelig koker hver eneste natt. Et ungt, sosialt publikum som er ute etter å bli underholdt, holder ofte festen i gang til sola står opp. Og lista over restauranter og barer er uendelig, med noe for alle. Faktisk har utelivet gjort Kampala beryktet som partyby nummer én i regionen – dette vil garantert sudanere, etiopiere, kenyanere, tanzanianere og rwandere du møter på byen i Kampala underskrive på.

Noen av de mest populære områdene er også lommebokvennlige, som nattklubbdistriktene i Wandegeya, Ntinda, Nakulabye og Kabalagala. De er viden kjent over hele Afrika og tiltrekker seg gjester både fra resten av Afrika og verden forøvrig.

Disse rimeligere områdene blir alltid sammenlignet med mer velstående bydeler, som Kololo og Nakasero. Her er det vanligvis noe mer avslappet, og drinkene kommer med en heftigere prislapp.

DET BESTE MED nattelivet i Kampala er likevel at uansett hvilket område du befinner deg i, er det alltid et utested i nærheten. De mest frekventerte og trendy utestedene, eller «happening joints» som de unge festløvene pleier å kalle dem, er vanligvis fullere på hverdagskvelder enn i helgene. Det kommer hele tiden noe nytt på menyen og den lojale kundekretsen vil ikke gå glipp av noe, så de kommer tilbake og tilbringer omtrent hver eneste kveld på disse stedene.

Når det kommer til sikkerheten på de store barene og nattklubbene, er den faktisk god: Alle gjester blir scannet eller kroppsvisitert. Dette blir utført av private sikkerhets-

selskaper som i mange tilfeller er bevæpnet, og avhengig av stedets størrelse kan det være både to og flere på vakt. Men de tradisjonelle dørvaktene er der også. Målet er å holde utestedene fredelige slik at gjestene kan kose seg.

Når du skal ut på byen er det best å la dollar, pund og euro være igjen hjemme. Vekslekursene på barer og nattklubber kan være brutale, dessuten vil du tiltrekke deg oppmerksomhet, og det kan komme til å koste deg dyrt. For noen av natterangerne kan bli fristet til å stjele fra deg. Og selv om en del barer nå har minibanker, er det heller ikke tilrådelig å bruke dem – også dette vil tiltrekke seg uønsket oppmerksomhet.

ET ANNET KJENT og svært synlig innslag i Kampalas uteliv er de berømte «mosquito girls» (sexarbeidere). De er ofte svært vakre, har en fantastisk bakgrunnshistorie og snakker utmerket engelsk, siden mange av dem er studenter på universitetet. Men de har også en meget høy forekomst av kjønnsykdommer; over halvparten av dem har en eller annen seksuelt overførbart sykdom, inkludert hiv/aids, viser undersøkelser.

Dersom du er i Kampala for første gang, vil jeg sterkt anbefale at du betaler litt ekstra for en taxi, siden motorsykkeltaxiene verken er trygge eller komfortable om natta. Som utlending må du nok også regne med å måtte prute på prisen. Det ideelle er derfor å ha med seg noen lokale venner.

OG NÅR ER det egentlig på tide å ta kvelden? Ikke regn med at klubbene stenger klokka tre. Nattelivet går sin gang til morgengry. Og spesielt i helgene bør du ikke være overrasket om bartenderen serverer drinker helt til frokosttider.

Kampala er virkelig byen som aldri sover. ■

Deusdedit Ruhangariyo er journalist og bor i Kampala.

28 Portrett

Den tilfældige eksperten

Benedicte Bull var med i Unge Høyre og skulle studere juss. Så krasjet hun med en Porsche.

Av Martin Skjæraasen og Espen Røst (foto)

Jeg synes fremdeles det er vanskelig å snakke om, sier Benedicte Bull og stilner.

Hun er kjent som en av de mest pratevillige i norsk akademia, professoren ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM). Spesielt i disse tider, når deler av Latin-Amerika, regionen hun har viet karrieren til, er i dyp krise. Hun deler sine bekymringer i flere faste spalter, også i denne avisa, og svarer alltid raust på journalisters spørsmål.

Også, skal vi finne ut, når disse er av en mer personlig art. I stua på Grefsen har 49-åringen lagt ut, lattermildt og uakademisk, om da hun sa nei til Kåre Willoch, om samlivstipsene hun gir sine studiner og om avmakten hun følte da Oslo kommune ville ta huset hennes.

Men når hun forteller om bilulykken som holdt på å koste henne livet, da senker hun takten.

Holdt på å dø

Det var 2. juledag, 1989, og familien Bull var på vei hjem til Kristiansand etter et familiebesøk i Arendal. Benedicte satt bak rattet, hun var nitten og hadde nettopp fått lappen. De hadde krysset Varoddbrua og var nesten hjemme da en fyllekjører i Porsche skjøt over og traff Toyotaen med full kraft.

Benedicte ble sittende i klem mellom døra og panseret. Albuen var knust, beina ødelagt. Hun husker de kjørte henne til sykehuset og la henne på operasjonsbordet. Så husker hun ikke mer.

– Jeg var bevisstløs i en uke. De trodde ikke at jeg kom til å våkne igjen, sier hun og trekker et dypt pust. Som en påminnelse om at hun faktisk overlevde.

Ulykken rammet på verst tenkelige tidspunkt. Benedicte hadde nettopp flyttet til Oslo for å begynne å studere, noe hun hadde sett frem til, ja, så lenge hun kunne huske.

Hun har aldri følt seg hjemme på Sørlandet. Aldri snakket sørlandsk. Det er noe med «det religiøse og innadvendte», forteller hun. At «ingenting er direkte uttalt».

– Jeg liker Sørlandet veldig godt. Men jeg liker ikke så godt sørlandinger! Latteren er tilbake.

– Jeg må ikke si det høyt, for da blir jeg veldig upopulær!

Hun modererer seg, balanserer, forsker som hun er. Oppveksten blant blokker og rekkehus i Kristiansand-forstaden Voiebyen var egentlig veldig fin, forteller Bull. *Fri*.

Moren var sjefsbiingeniør og travel

lokalpolitiker i Høyre, som praktiserte partifilosofien «Frihet under ansvar» også på privaten. Siden faren til Benedicte døde da døtrene var små, var familien Bull den mest «barnestyrt» i hele Voiebyen. Dette formet Benedicte.

– Jeg har nok litt manglende respekt for autoriteter, tilstår hun.

Et eksempel: Som 15-åring gjorde Benedicte et «kort sveip» innom Unge Høyre, før hun fant ut at partiet og politikken ikke var for henne. Da tok moren henne med på et møte med selveste Kåre Willoch, Norges statsminister, for å overbevise Benedicte om å bli blå igjen.

Jenta lot seg ikke imponere. Hun hadde uansett ikke tid. Benedicte hadde nemlig bestemt seg for å bli journalist, og hun følte allerede at «tiden løp fra henne». Hun var seksten år gammel.

– Jeg alltid vært litt stressa. Jeg følte at hvis det skulle bli noe av meg, så måtte jeg gjøre det nå, ler hun.

Benedicte Bull har alltid vært glad i å skrive. Stiler. Kronikker. Taler. Nede i pianorommet ligger en egenkomponert ode til hytta i Grimstad, som nylig fylte 50 år. (Hun vil ikke synge den for oss, men behersker visst denne sjangeren også).

Talentet ble oppdaget av en redaktør i Fædrelandsvennen. En dag tropet Benedicte opp med en skolestil og ba om jobb. Han hyrte inn den uredde nyhetsjegeren, som freste rundt på en Vespa for å infiltrere ungdomsgjenger og jakte på rømte sjøløver.

Men Benedicte hadde ambisjoner utover lokaljournalistikken, og følte hun trengte et fag «i bunnen». Dessuten ville hun vekk fra Voiebyen.

Ny ulykke

Hun rakk bare å fullføre forberedende på Blindern før en fyllekjører sendte henne tilbake til start. Benedicte var plutselig i Kristiansand igjen, omgitt av oldinger og slagpasienter på rehabilitering. Det var en «kjip» tid.

– Jeg skulle tilbake til Oslo og begynne å studere juss. Men alle andre skjønte jo at jeg ikke hadde sjans til å ta vare på meg selv, sier hun.

– Men det var jo det som gjorde at jeg havna der jeg er i dag. Tilfeldigheter.

Det var nemlig i sykesenga at

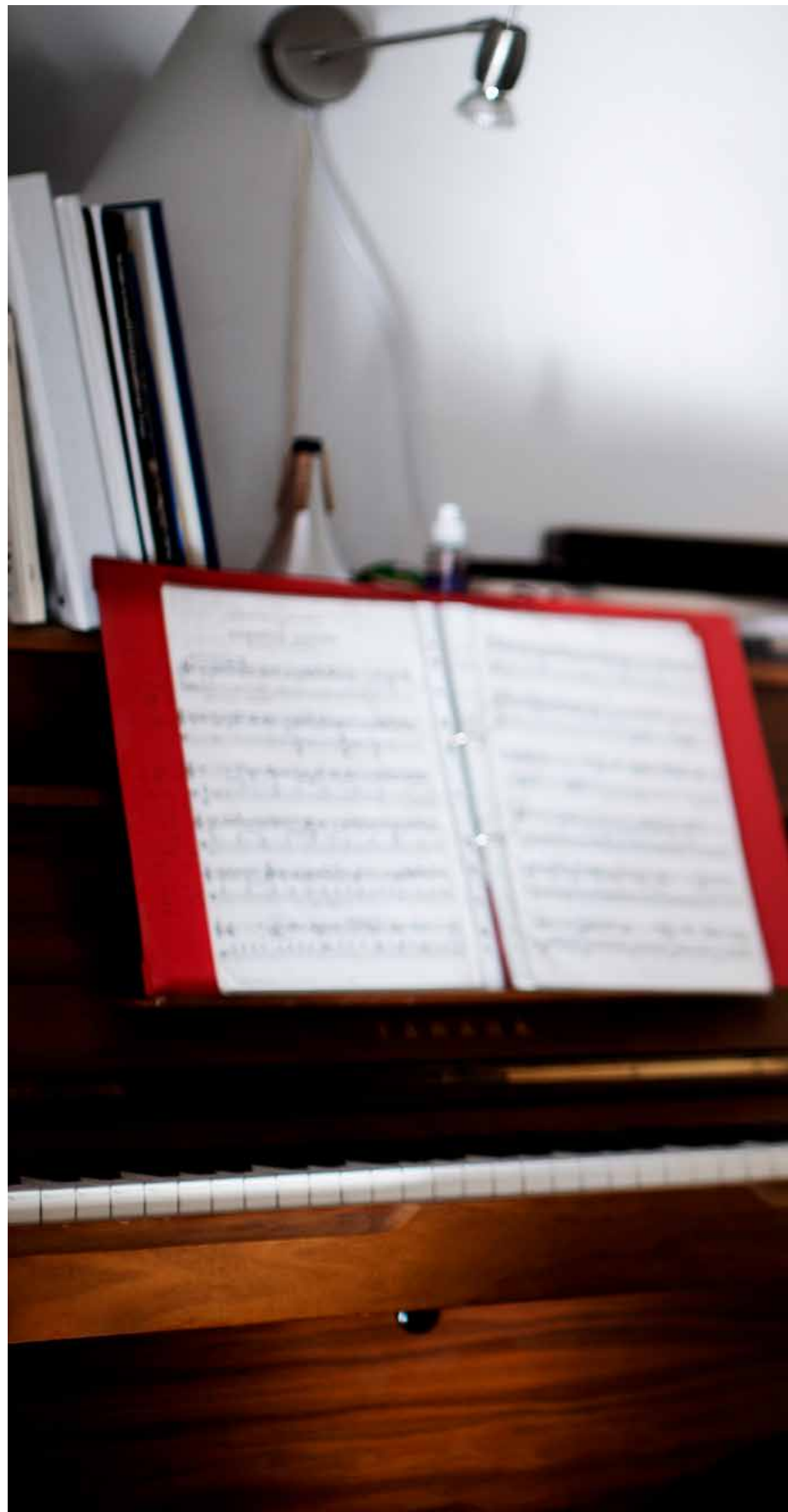
«En professor som vasker dassen til Klanen. Det hadde ikke skjedd i Latin-Amerika!»

Benedicte Bull (49)

■ Professor i statsvitenskap ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM). En av Norges fremste eksperter på Latin-Amerika, en region som for tiden preges av mye politisk uro.

■ Fikk Prisen for god forskningsformidling ved Universitetet i Oslo i 2018. Uttaler seg i snitt 1,5 ganger i uka i riksmidlene, ifølge juryen.

■ Bor på Grefsen i Oslo sammen med sine to sønner.

Benedicte fattet interesse for utviklingsspørsmål. Mens hun trente opp kroppen, meldte søsteren henne opp i u-landsstudier for å holde hodet hennes i gang også.

Benedicte trivdes, og øynet et comeback da klassen skulle til Tanzania. Legene mente det var for tidlig, men Benedicte brydde seg ikke hva de voksne sa. Hun reiste til Dar es Salaam, falt ned i en grøft, brakk opp beinet og ble fløyet hjem på bære.

– Livet hadde begynt igjen, såvidt. Og så var det rett «back to square one», sukker hun.

Hadde det ikke vært for den grøfta, ville Benedicte Bull kanskje valgt seg Afrika. Isteden ble det Latin-Amerika. UiO hadde et prosjekt om økoturismens dilemmaer i Costa Rica, og en lokalt gift venninne overtalte Benedicte til å skrive masteroppgaven sin der.

Men det første møtet med Latin-Amerika ble ikke som forventet. Venninnens ekteskap havarete etter et par uker, og hun reiste rett hjem til Norge. Benedicte ble alene igjen i Costa Rica, uten venner eller ordforråd.

– Men jeg landa på et vis, sier hun.

...og en journalist fra USA

25-åringen lærte seg spansk, Fikk venner. Hun forelsket seg i folket, musikken og strendene. Og en journalist fra USA. For å få bli i regionen, bestemte hun seg for ta en doktorgrad om maktspillet rundt privatiseringen av offentlige tjenester.

– Jeg var interessert i å finne ut hva og hvem som egentlig styrte. Jeg fikk innpass i næringslivet, på cocktail-fester og i militærforlegninger, sier hun.

Bull har brukt karrieren på studiet av eliter og dominerende ideer. Og de elite og ideene som dominerer nå, de skremmer henne. Konservativer over hele Latin-Amerika har funnet sammen i et felles hat mot «kjønnsideologi», mener Bull. De gir alle som kjemper for kvinner og seksuelle minoriteter, skylden for alt som går galt.

– Brasil er et helt vilt eksempel. Men du ser det også i Colombia, Argentina og flere andre land, sier hun og rister på hodet.

– Det verste er ikke at den er konservativ. Det er at den er så autoritær!

Urolig er hun også for Venezuela, som «fort kan bli en kombinasjon av

Benedicte Bull, professor og Latin-Amerika-ekspert, fikk Universitetet i Oslos formidlingspris i fjor. Formidle gjør hun hjemme også: latin amerikanske viser på gitar og piano.

Cuba og Kongo». Likevel synes Bull det er «utrolig slitsomt» å mene noe om dette landet.

– Det er så mye følelser, så mange som har en mening basert på ideologi, familiehistorie eller gammel anti-imperialisme ...

Hun tar en pause. Forklarer at noen temaer er enklere å mene noe om enn andre. De fleste er eksempelvis enige om at abortlovene er «groteske».

– Ellers kan det være vanskelig å komme igjennom med rasjonelle synspunkter.

Tips til studiner

Det kan ta på. Noen ganger drømmer Benedicte Bull om å gjøre noe annet, noe praktisk, noe som er litt mer her. Men så er det dagnad i Skeid, hvor begge sønnene spiller fotball. Og hun settes til å vaske doen til Klanen, Vålerengas øltørste supportere, under et ilt lokaloppgjør.

Da står hun der, med JIF og dobørste, og tenker:

– Dette er fint med Norge. Men i Latin-Amerika ... Altså; en professor som vasker dassen til Klanen. Det hadde

ikke skjedd!

Det kan være greit med kontorjobb også. Dessuten duger hun ikke til stort annet, påstår hun selv.

– *Folk som kjenner deg, forteller at du har lett for det meste.*

– Jeg synes ikke det har blitt gull av alt jeg har drevet på med da, svarer Bull.

Hun tenker ikke på alle gangene hun har mistet nøklene, gått seg bort og bommet på tiden. Hun tenker på ekteskapet gikk i oppløsning for noen år siden. Vi dropper detaljene her, men kombinasjonen *hektisk professor-hverdag / ulike forståelser av roller i hjemmet* var ikke bærekraftig.

– Jeg sier til alle mine studiner: Gift deg med en akademiker, én som skjønner hva dette livet er!

– *Så alle på Blindern skal gifte seg med noen på Blindern?*

– Hehe. Neida. Og de hører jo ikke på meg uansett! Men se på akademikerkvinner med strålende karrierer; alle er gift med akademikere. Ikke omvendt. Mennene kan ha hva som helst av korer, sier Bull.

– Jeg har aldri vært noen glødende feminist, for jeg har aldri følt meg dis-

kriminert. Men jeg ser jo at det er endel sånn dynamikk, særlig når du får familie, som henger litt igjen.

Nesten jordløs

Den eneste gangen hun virkelig har følt seg tråkket på, handlet det ikke om kjønn. Våren 2016 vedtok Oslo kommune at villaene på Nedre Grefsen skulle erstattes av ruvende blokker. Bull samlet naboer til aksjon og kontaktet forskere for å drive «kunnskapsbasert kampanje».

– Da skjønte jeg at man kan bli litt utålmodig i møte med forskere. Jeg var jo egentlig ute etter at de skulle støtte mitt synspunkt og droppe nyansene! Men sånn er jo ikke forskning, og etter hvert bygget vi en kampanje på solid kunnskap, sier hun.

I fjor sommer ble den kronet med seier. Bull hadde ikke bare reddet huset, hun fikk også dypere innsikt i sitt eget fagfelt. Selv om Grefsen-kampanjen besto av høyt utdannede IT-folk, jurister og rockestjerner, fikk hun kjenne litt på den håpløsheten fordrevne mennesker må føle.

– Vi var en ressurssterk gjeng. Tenk

hva fattige bønder i Latin-Amerika opplever når jorda deres blir tatt!

Fikk penger, fikser fest?

Fremover vil Bull bruke kreftene på forskning. Kanskje se nærmere på Latin-Amerikas rolle i det nye geopolitiske spillet.

– Det er veldig mye jeg har lyst til å skrive om. For meg er kunnskaps-søken en måte å kontrollere en kompleks verden, om ikke annet så i mitt eget hode. Å gå inn i et problemfelt gjør det mindre truende, enten det dreier seg om at huset ditt skal rives eller at griske eliter undergraver staten, sier hun.

Men først er det noe annet hun må gjøre. I fjor vant Benedicte Bull UiOs formidlerpris. En kvart million. Pengene må brukes på noe faglig, noe hun ellers ikke ville hatt muligheten til å gjøre. Hva det blir, skal ikke tilfeldighetene få styre.

– Jeg har utrolig mange fine folk rundt meg, så det må bli noe som kommer alle til gode. Jeg tror jeg begynner med en skikkelig fest, såkalt «*latin-amerikansk kulturformidling!*» ■

SA Celebrates 25 Years Since The end of Apartheid

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Fremmedfrykt rammer migrantarbeidere.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

EKSPERTNØTTER

- 1 Hvem var Sirimavo Bandaranaike?
- 2 Hva heter presidenten i Botswana?
- 3 Bolivia har to offisielle hovedsteder. Hva heter de?

1 Hvem er dette?

2 Røde Kors-bevegelsen ble grunnlagt av hvem?

3 Hvilket år trakk sovjetiske tropper seg ut av Afghanistan?

4 Hvilke to land i Sør-Amerika grenser ikke til Brasil?

5 Hvor mange planeter er det i vårt solsystem?

6 Hva er Japans nasjonalsport?

7 Opposisjonsleder som utropte seg til president i Venezuela heter?

8 Hvilken bokser ble tidens yngste tungvektsmester i 1986?

9 Hva er navnet på Indias største by?

10 Norge var det første landet i verden til å opprette et eget Miljøverndepartement. Hvilket år skjedde det?

Foto: Wikipedia

3

Foto: Wikipedia

11 Omtrent hvor mange muslimer er det i verden?

12 Hvilket år ble Namibia selvstendig fra Sør-Afrika?

13 Hva er «Devi» i hinduismen?

14 Hva heter Afrikas nest høyeste fjell?

15 Norad er et norsk direktorat, men det finnes også et NORAD i Nord-Amerika. Hva driver de med?

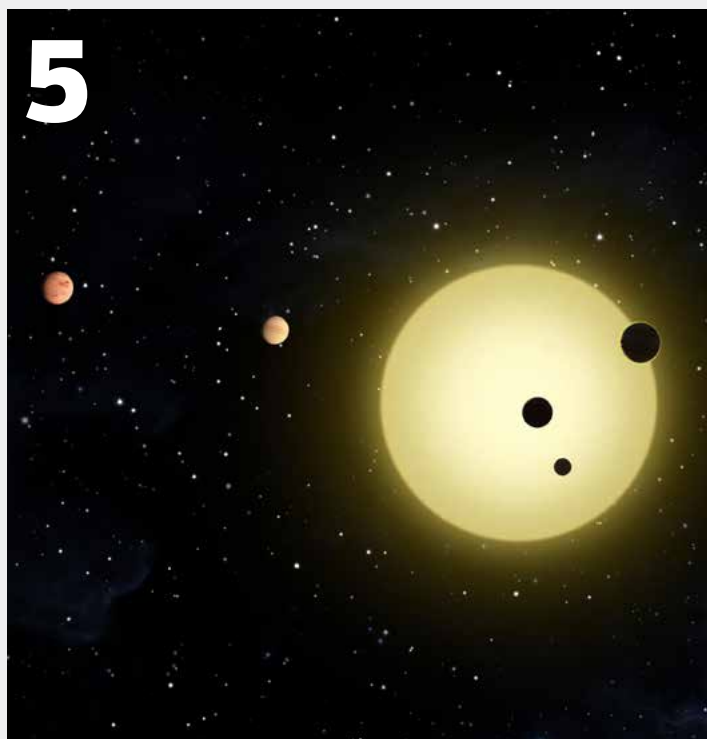
16 Hvem var den første i verden til å vinne to nobelpriser?

17 Hvilket land i verden har den høyeste befolkningen (målt i cm)?

18 Og den laveste?

19 Hva har Afghanistan, Luxembourg, Sveits og Rwanda felles?

20 Handlingen i den amerikanske filmen Black Hawk Down er hentet fra et afrikansk land. Hvilket?

5

1: Gamal Abdel Nasser, tidligere president i Egypt. **2:** Henri Dunant. **3:** 1989. **4:** Chile og Ecuador. **5:** Atte. **6:** Sumnobrytning. **7:** Juan Guaidó. **8:** Mike Tyson. **9:** Mumbai. **10:** 1972. **11:** Ca 1,8 milliarder. **12:** 1990. **13:** Gudinne. **14:** Mount Kenya. **15:** En felles amerikansk-kanadisk forsvarskommando for luftrommet over Nord-Amerika. **16:** Marie Curie. **17:** Nederland. **18:** Laos. **19:** De har ikke kystlinje. **20:** Somalia.

EKSPERTNØTTER: **1:** Tidligere statsminister i Sri Lanka, den første kvinnen i verden som ble valgt til å lede sitt land. **2:** Møkgveest i Masi. **3:** Sucre og La Paz.

4187*

ABONNERER PÅ VÅRT
NYHETSBRREV PÅ E-POST

* Antall abonnenter per 9. april 2019.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Malin Stensønes begynner som fungerende kommunikasjonsdirektør i Norad.

Hun overtar etter **Mina Gerhardsen** som blir generalsekretær i Nasjonalforeningen for folkehelsen. Stensønes har bakgrunn fra nasjonalt og internasjonalt påvirkningsarbeid og har vært politisk aktiv i KrF. I sin ungdom var hun en av lederne for Operasjon Dagsverk da støtten gikk til de frigjorte områdene av Eritrea. I 2001 ledet hun TV-aksjonen for Kirkens Nødhjelp. Stensønes er styreleder for Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI). Hun har bred bakgrunn fra arbeid med strategisk kommunikasjonsarbeid og kommunikasjon i omstillingsprosesser, blant annet i Norges Rederiforbund.

Brynjar Nilsen er ny seksjonsleder for barns rettigheter i Redd Barna. Han har

jobbet i Redd Barna siden 2006 med temaene menneskehandel, beskyttelse mot vold og overgrep, resultatdokumentasjon og godt styresett for barns rettigheter. Han var spesialrådgiver i Asia for barns beskyttelse og godt styresett for barns rettigheter fra 2014 til 2017, og har de siste årene jobbet med internasjonal organisasjonsutvikling i Save the Children International.

Anne Kirkhusmo (50) er ansatt som ny kommunikasjons- og kommunikasjonssjef i Kirkens Nødhjelp. Hun

kommer fra stillingen som kommunikasjonsjef i Språkrådet, og har tidligere jobbet med kommunikasjon og presse i Skatteetaten, Folkehelseinstituttet og NRK. Hun er utdannet journalist fra Journalisthøgskolen i Volda.

Henriette Vetti Vatsgar er ansatt som Associate i KPMG Development

Advisory Services (IDAS) i KPMG. Hun er utdannet samfunnsøkonom fra Universitetet i Bergen, med spesialisering i utviklingsøkonomi, og har i tillegg en mastergrad i finans fra Cass Business School i London.

Hanne Lotte Moen er ny seksjonsleder for barns beskyttelse, helse og ernæring i Redd

Barna. Hun har jobbet med barns beskyttelse og helse i Redd Barna siden 2012. Moen har bakgrunn fra arbeid med ulike utviklingsprosjekter, som kvinners rettigheter og likestilling, samt seksuell og reproduktiv helse og rettigheter fra Norad, Fokus og FN-organisasjonen UNFPA. Hun var

Fra Forum til Regnskogfondet

Borghild Tønnessen-Krokan

har begynt i jobben som seniorrådgiver for Colombia og Peru i Regnskogfondet. Hun kommer fra stillingen som daglig leder i Forum for utvikling og miljø. Tønnessen-Krokan har også bakgrunn som prosjektleder i Human Rights House Foundation, informasjonsleder i CICERO Senter for Klimaforskning og som journalist i NRK.

– Gratulerer med ny jobb!

– Takk!

– Hva var det som fristet med jobben i Regnskogfondet?

– Det har tatt bortimot 100 millioner år å lage regnskogen, jordens lunger. På bare noen tiår har vi ødelagt halvparten av den. I takt med min uro vokste min interesse for Regnskogfondet, som er ledende på regnskogbevaring og som også er en aktiv medlemsorganisasjon i Forum for utvikling og miljø der jeg jobbet. For å bidra til å stanse ødeleggelsene ønsket jeg å jobbe sammen med dem og de som bor i regnskogen.

– Og hva skal du gjøre?

– I Regnskogfondet skal jeg samarbeide med partnere i Colombia, som er et av verdens aller farligste land for urfolks- og miljøorganisasjoner. Jeg skal støtte deres arbeid for å bevare regnskogen og forvalte den på en bærekraftig måte. For å få til det skal vi også styrke disse organisasjonenes kapasitet, rettigheter og sikkerhet.

dessuten grunnlegger og partner i konsultentselskapet Nord/Sør-konsulentene.

Aurora Nereid er ansatt som ny daglig leder i Fellesrådet for Afrika. Hun kommer fra

stillingen som programrådgiver i Studentenes og akademiskernes hjelpefond (SAIH) og har oppstart i juni. Nereid har erfaring fra både LNU og Kirkens Nødhjelp, og har vært frivillig i Røde Kors, Change-maker og Fellesrådet for Afrika.

Klima- og miljøminister **Ola Elvestuen** (Venstre) ble 15. mars valgt til president for FNs miljøforsamling. Han har vervet i to år. Norge overtar vervet etter Estland. FNs miljøforsamling er en av de viktigste møteplassene for verdens miljøministre. De møtes annethvert år i Nairobi, der hovedkvarteret for FN Miljø ligger.

Ingunn Samdal Vikene er ansatt som ny Emergency Manager i Plan Norge med spesi-

elt fokus på jenter i krise. Samdal Vikene kommer fra stillingen som seniorrådgiver på utdanning hos Plan International Norge. Hun har erfaring med å arbeide både med utvikling og nødhjelp hjemme og ute fra Caritas Danmark, Unicef Madagaskar og SOS-barnebyer. Hun har en master i spansk språk og litteratur og en master i utviklingsstudier, i tillegg til studier i fransk, portugisisk, rumensk og italiensk.

Gry Ballestad er ny leder for avdeling for Utvikling og humanitært samarbeid i

Norsk Folkehjelp. Avdelingen driver langsiktig utviklingsarbeid i samarbeid med 230 lokale partnerorganisasjoner i 21 land. Arbeidet omfatter også humanitær nødhjelp i land som Syria, Irak og Sør-Sudan. Ballestad kommer fra jobben som leder for Humanitær seksjon i Redd Barna, og har tidligere vært leder av Midtøsten-seksjonen i Flyktninghjelpen.

Maren Fallet er ny Sør-Sudan-rådgiver i Norsk Folkehjelp. Hun

har mastergrad i internasjonale utviklingsstudier fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, og har tidligere jobbet som rådgiver i Atlas-alliansen og Human-Etisk Forbund.

Jens Øygarden Ingebrigtsen er blitt valgt til ny leder for Operasjon Dagsverk. Han har i 2018 vært en del av Operasjon Dagsverks hovedkomité og er nå nyvalgt leder fra og med 8. mars. Øygarden Ingebrigtsen vil være leder for OD frem til mars 2020.

Tone Slenes (40) tiltrer som dagleg leiar i Ivar Aasentunet 5. august. Slenes er i dag

seniorrådgiver i Seksjon for Sør-Asia og Afghanistan i Utenriksdepartementet.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Espen Røst
espen.rost@norad.no
Nina Bull Jørgensen
nb.jorgensen@gmail.com
Martin Skjæraasen
martin.skjaeraasen@gmail.com
Asle Olav Rønning
asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:

Ulrik Strøm Sæther
Ba-Musa Ceessay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 1303 Vika
0112 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 37 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

E-post Nyhetsbrev:

jasp@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 1303 Vika,
0112 Oslo
Telefon: 23 98 02 35
E-post: bmc@norad.no
Abonnementet er gratis.

Utgever:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

9. april 2019

Opplag denne utgaven:

19 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka
14. juni 2019.

«DJ B» er en populær stemme på flere av Kenyas riksdekkende radiokanaler. Tegneserieheftet om han har et opplag på 500 000, mens Facebook-siden har én million følgere. Men ingen vet hvem han egentlig er.

Foto: Noor Khamis

Kenyas mystiske «DJ B»

Han vokste opp i et av Nairobis verste slumområder. I dag har «DJ B» flere millioner følgere på sosiale medier, radio og en populær tegneserie. Men DJ B's egentlige identitet er en godt bevart hemmelighet. **Av Nina Bull Jørgensen, i Kenya**

Jeg har sett unge mennesker, blant dem mine egne venner, havne i gjenger og harde kriminelle miljøer. Jeg har sett altfor mange miste grepet og dø unge, sier 31 år gamle Paul.

Men den unge mannen fra Mathare-slummen i Nairobi valgte et annet spor enn de andre gutta i nabolaget.

– De kom også og ville ha meg med. Jeg var en som gjorde meg bemerket, en ledertype i nabolaget – gangsterne tenkte det var lurt å alliere seg med meg. Men jeg sto imot. Sport, gateateater og den lokale menigheten ga meg retning i livet, sier han.

Teater og kreativt talent gjorde også at han for ti år siden ble involvert i organisasjonen *Well Told Story* og deres multimedia-plattform «Shujaaz». 21 år gammel ble Paul overtalt til å gå inn i rollen som tegneseriefiguren og radioverten «DJ B».

Han hadde ingen idé om hvor populær han skulle komme til å bli.

Ikke perfekt

– De unge identifiserer seg med DJ B. Han er på mange måter en positiv rollemodell, men ikke en perfekt og feilfri superhelt, forklarer Paul til Bi-

standsaktuelt.

Tegneserien handler om en gutt som har sluttet skolen og ikke aner hva han skal gjøre i livet. Han får seg ingen jobb og har ikke råd til universitetet. Han er rastløs og frustrert. Men en dag får han en idé:

Han bruker sin kreativitet og tekniske sans til å hacke seg inn på ulike radiostasjoner, der han spiller kul musikk og sender ut sine budskap til ungdom i Kenya. Og han begynner altså å kalle seg «DJ B».

Den gate-smarte tegneseriehelten klarer etter hvert – på lovlig vis – å skaffe seg inntektskilder og et spennende liv. Et par av vennene til DJ B er småkriminelle og tar stadig feil valg. DJ B prøver å hjelpe dem.

– Livet til DJ B likner mye på mitt eget liv. Det bidrar nok til å gi karakteren troverdighet, sier Paul.

«Storebror»

Gjennom radio, sosiale medier og tegneserien Shujaaz når DJ B i dag ut til flere millioner ungdommer i landet. Tegneserieheftet har et opplag på 500 000, mens Facebook-siden har én million følgere. Og Paul/DJ Bs mobiltelefon bombarderes med meldinger hver gang han er på lufta. De unge spør om råd, kommenterer, diskute-

rer og deler sine historier.

– Mange unge drømmer om frihet og selvstendighet. De vil klare seg selv. Samtidig tror jeg alle trenger en hånd å holde i, en «storebror» som forstår dem – ikke en mor, far eller tante som kommer med pekefingeren og forteller deg at «alt du gjør er galt», sier 31-åringen fra Mathare.

Kriminelle og al-Shabaab

Gjengene fra Mathare-slummen er blant de mest beryktede i landet, med sine macheter og skarpe skudd. De raner, voldtar og dreper. Men det er ikke bare kriminelle bander som lokker til seg rotløse unge kenyere, understreker Paul.

– Det kommer også folk utenfra og snakker om religion, om hvordan verden er urettferdig, og at du kan få et bedre liv et annet sted. Mange blir lurt med til Somalia i håp om jobb, raske penger og en større mening. I stedet ender de opp med å krige en blodig krig de ikke forstår. Mange kommer aldri hjem.

Al-Shabaab og kriminelle bander opererer i det samme «markedet» av sårbare unge menn og kvinner, forteller Paul.

– Den rådende holdningen er at «livet er kort uansett». De unge er risikovillige og tenker «det er bedre å

ha det gøy i dag og dø i morgen, enn å streve og lide i lang tid», sier han.

Det er slike holdninger Paul, alias «DJ B», og hans kollegaer i *Well Told Story* og *Shujaaz* ønsker å endre.

Alternative veivalg

– De unge må få vite at de ikke er alene; at mange har det akkurat om dem, og at de ikke bør ta skjebnesvangre avgjørelser når de er som mest frustrerte og desperate, sier han.

DJ B og Shujaaz presenterer alternativer til gjengkriminalitet, voldelig ekstremisme og andre destruktive veivalg. De kommer med kreative forslag til lovlige måter å tjene penger på, og forsøker å skape håp blant de unge.

– Vårt hovedbudskap er: «Vær tålmodig!». I stedet for å la seg lokke av raske penger og løfter om snarlig lykke, oppfordrer vi de unge til å starte i det små og bygge seg opp skritt for skritt, sier Paul.

Etternavnet kan dessverre ikke avsløres her, selv om Bistandsaktueltets reporter nå er blant de få innvidde som VET hvem «DJ B» egentlig er. Ikke en gang moren eller vennene vet det.

– Først ville vi ikke si hvem DJ B var, fordi han gjorde noe som ikke var helt lovlig – nemlig å hacke seg inn på ulike radiostasjoner. Etter hvert har mystikken rundt han blitt et varemerke, sier stemmen bak den populære tegneseriefiguren.

– Dessuten syns jeg selv det er veldig greit å ikke bli gjenkjent på gata, legger han til. ■

«Ikke engang moren min vet at det er jeg som er DJ B.»